

ÖRVIDÉK ÉRTÉKEI SCHÄTZE DES BURGENLANDES



Kedves Olvasó!

Az „Őrvidék értékei“ című kiadvány a burgenlandi magyarok négy település, Felsőpulya, Felsőőr, Alsóőr és Órisziget kulturális jellegzetességeiről szól. Bemutatjuk a magyar egyesületek tevékenységét, a népdalkincset, a néptánc és a színjátszás hagyományának ápolását. Anyanyelvünk helyi sajátosságait irodalmi idézeteken keresztül szemléltetjük. Felsoroljuk a burgenlandi magyar szokásokat, és válogatunk a helyi jellegzetes ételekből. Dokumentáljuk az egyházak, a lelkészek szerepét a nyelvmegőrzés terén, valamint a fontosabb építészeti műemlékeket és a településszerkezet sajátosságait.

Az itt összegyűjtött szellemi és tárgyi javakat a *Gencsapáti Települési Értéktár Bizottság* és a *Burgenlandi Magyar Kultúregyesület Értéktár Bizottsága* a burgenlandi magyarság nemzeti értékének minősítette és jóváhagyta felvételüket a helyi értéktárba. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy ez az összeállítás csupán egy kivonatot tartalmaz, a magyar vonatkozású örökség sokkal összetettebb ennél. Itt van még az iskoláinkban folyó kétnyelvű oktatás, a magyar nyelv használata és a különféle hétköznapi kifejezések sora, a mindenkori etnikai sokszínűség elfogadása, a határon átnyúló kapcsolatok, és még sok minden más.

Értékeink évezredes múlttal rendelkező kultúrkörrel tanúskodnak, melyben őseink éltek, s melyet megőriztek. Legyünk büszkék arra, hogy mindezt magunkénak vallhatjuk és utódainknak átadhatjuk! Ápoljuk és őrizzük ezt a kincset, hiszen ez a mi különlegességünk, mely összeköt minket keleti szomszédunkkal!

Kellemes olvasást kívánok és remélem, hogy közben sok ismerős dolgot fedeznek fel!

Zsótér Iris

a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület
elnöke

Liebe LeserInnen!

In der Ihnen vorliegenden Ausgabe „Schätze des Burgenlandes“ werden die kulturellen Besonderheiten der Burgenland-Ungarn in den vier Gemeinden Oberpullendorf, Oberwart, Unterwart und Siget in der Wart präsentiert. Auf den folgenden Seiten stellen wir die Tätigkeiten der ungarischen Vereine, die Traditionen der Volksliedpflege, des Volkstanzes und des Theaterspielens vor. Die Eigenheiten unserer Muttersprache werden mit Hilfe literarischer Auszüge dargestellt. Sie finden hier typisch burgenland-ungarische Gepflogenheiten und kulinarische Anregungen. Auch die Rolle der Kirche und Seelsorger in sprachpflegender Hinsicht wird festgehalten sowie wichtige Baudenkmäler und siedlungstechnische Merkmale dokumentiert.

Die hier erfassten Schätze hat ein Komitee, bestehend aus Vertretern des *Komitees der örtlichen Schätze Gencsapáti* und des *Burgenländisch-Ungarischen Kulturvereines*, ausgewählt und sie als beispielhaft für das Burgenland-Ungarntum bewertet. Gleichzeitig soll hier aber angemerkt werden, dass dies nur einen Auszug darstellt und das ungarische Vermächtnis natürlich facettenreicher ist. Sei dies der zweisprachige Unterricht in unseren Schulen, der Gebrauch der ungarischen Sprache oder bestimmter Ausdrücke in unserem Alltag, das Achten unserer multiethnischen Vergangenheit und Gegenwart sowie grenzüberschreitende Kontakte und vieles mehr.

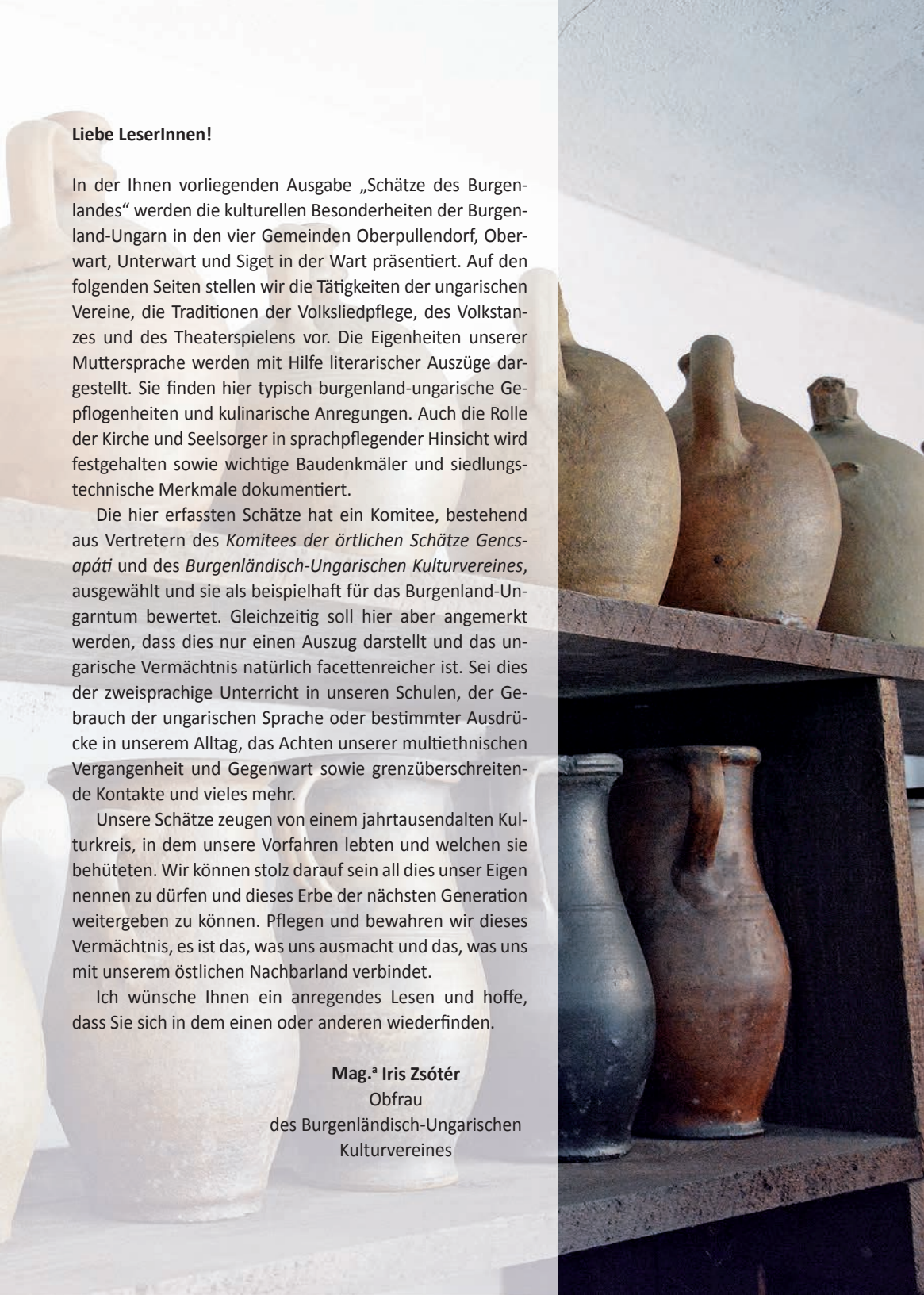
Unsere Schätze zeugen von einem jahrtausendalten Kulturkreis, in dem unsere Vorfahren lebten und welchen sie behüteten. Wir können stolz darauf sein all dies unser Eigen nennen zu dürfen und dieses Erbe der nächsten Generation weitergeben zu können. Pflegen und bewahren wir dieses Vermächtnis, es ist das, was uns ausmacht und das, was uns mit unserem östlichen Nachbarland verbindet.

Ich wünsche Ihnen ein anregendes Lesen und hoffe, dass Sie sich in dem einen oder anderen wiederfinden.

Mag.^a Iris Zsótér

Obfrau

des Burgenländisch-Ungarischen
Kulturvereines



„Őrvidék értéki határtalanul”

2014-ben alakult meg a *Gencsapáti Települési Értéktár Bizottsága*, amely Vas megyében az elsők között jött létre. Szakmai bizottságot hoztunk létre, tagjaink a népművészzel, helytörténettel, kulturális örökségünkkel, szellemi kulturális örökségünk átörökítésével foglalkozó szakemberek. A helyi értéktár kutatását, létrehozását és a megyei felterjesztéseket készítetük el 2014-ben, képes bemutató kiadványt, kiállítási molinókat valósítottunk meg. Az értéktár elemei folyamatos és további kutatást igényelnek szinte mindegyik nemzeti értékünk kapcsán.

A munkát folytattuk 2016-ban, egy olyan együttműködés keretében pályáztunk a *Hungarikum* programra, amely már hosszú évek óta megvalósul a kulturális területen. A *Burgenlandi Magyar Kultúregyesület* az Őrvidéki magyarság legfontosabb szervezete. Múltja, jelenlegi szakmai munkája nyelvőrző és tanító, magyar nyelvű kiadványok gondozója, a több tannyelvű iskolák egyik zászlóvivőjeként ismerjük. A térség népzenei-néptánc örökségének megőrzésére és átörökítésére művészeti csoportokat gondoz, táborokat szervez bevonva a fiatalságot és az iskolás korosztályt.

Programunk keretében bemutakoztunk a Gencsi Söprű Regionális Néptáncfesztiválon, a Művészetek Völgyében Kapolcson, kiadványt, kiállítást készítettünk, de a legfontosabb talán, hogy együtt gondolkodtunk értékeinken, azok átörökítésén és terjesztésén. Minket összeköt múltunk: szellemi-kulturális örökségünk, és rajtunk múlik, hogy a következő generáció is átélhesse ezt a csodát. Látva a burgenlandi magyar közösségek munkáját, erőfeszítéseit, valóban a legegyszerűbb kérdésre kell felelnünk, hogy még 20-30 év múlva is tudjanak magyarul az itt élő honfitársaink, tudják, hogy mit jelent pl. a csörge, és még sokáig meséljék az „Aranyadarat” gyermekeiknek...

Köszönöm a Burgenlandi Magyar Kultúregyesületnek az együttműködést, közös gondolkodást, az élményeket és a barátságot.

Varga Albin

Gencsapáti Értéktár Bizottság
elnöke

„Grenzenlose Schätze des Burgenlandes“

Im Jahr 2014 wurde als eines der ersten im Komitat Vas das *Komitee der örtlichen Schätze Gencsapáti* gegründet. Es wurde ein Fachausschuss ins Leben gerufen, deren Mitglieder sich mit Volkskunst, mit der Ortsgeschichte sowie mit der Weitergabe des kulturellen und geistigen Erbes beschäftigen. Die Recherche, Umsetzung und Einreichung der örtlichen Sammlung erfolgte im Jahr 2014, ein Bildband wurde herausgegeben und eine Ausstellung zusammengestellt. Diese Sammlung bedarf in Hinsicht auf seine nationalen Werte ständiger Erweiterung und Bearbeitung.

Die Arbeit setzten wir im Jahr 2016 fort, als wir aufbauend auf jahrelange enge Kontakte in Zusammenarbeit mit dem *Burgenländisch-Ungarischen Kulturverein* (BUKV), dem wichtigsten Vertreter der burgenländischen Ungarn, eine Einreichung der „Grenzenlosen Schätze“ beim „*Hungarikum*“-Programm vornahmen. Der Verein leistet Pionierarbeit auf dem Gebiet der Pflege und des Erhalts der Sprache, ist Herausgeber verschiedener Publikationen und Unterstützer des zweisprachigen Unterrichts. Der BUKV trägt durch seine Gruppen zur Bewahrung der regionalen Volksmusik und des Volkstanzes bei, organisiert für die Jugend Ferienlager und Kurse.

Im Rahmen des Projektes traten wir zusammen beim regionalen Volkstanifestival „*Gencsi Söprű*“ und beim Festival „*Művészeti Völgye*“ in Kapolcs auf, erstellten diese Sammlung mit der dazugehörigen Ausstellung. Am wichtigsten ist aber wohl das gemeinsame Nachsinnen über die Bewahrung der regionalen Besonderheiten. Die Vergangenheit verbindet uns: das geistige und kulturelle Erbe, und es liegt in unserer Hand, ob wir es an die folgenden Generationen weitergeben. Wenn wir die Arbeit der burgenländisch-ungarischen Gemeinschaft betrachten, ist wohl das größte Ziel, dass die hier lebende Bevölkerung auch noch in 20 – 30 Jahren die ungarische Sprache spricht und weiß, was zum Beispiel mit dem Begriff „*csörge*“ gemeint ist und den Kindern die Geschichte vom „*Goldenen Vogel*“ erzählt wird.

Ich danke dem Burgenländisch-Ungarischen Kulturverein für die gute Zusammenarbeit, die gemeinsamen Überlegungen, Erlebnisse und die Freundschaft.

Albin Varga

Vorsitzender

des Komitees der örtlichen Schätze Gencsapáti



A Burgenlandi Magyar Kultúregyesület értékmegőrző tevékenysége

1968-ban alakult felsőőri székhellyel a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület (BMKE).

Célja és tevékenységi területe a burgenlandi magyarok jogainak megóvása, a magyar nyelv és kulturális örökség fenntartása és ápolása, ezen belül a hagyományőrző művészeti csoportok támogatása, társasági összejövetelek, előadások, kirándulások szervezése, magyar nyelvű kiadványok megjelentetése, könyvtár üzemeltetése, a magyar nyelv és kultúra ápolását célzó tanfolyamok szervezése, a magyar nyelv iskolai oktatásának segítése és a tudományos és művészeti értékek feltárása.

A BMKE keretein belül több hagyományőrző csoport is működik:

- **Énekkör**
- **Őriszigeti Magyar Néptáncgyűttes**
- **Virgonc Néptáncscsoport, Alsóőr**
- **Virgonc Gyermekek Néptáncscsoport**
- **Csörge Népzenei Együttes**
- **Szélforgók Népzenei Együttes (gyermekek)**

Korábban létezett még:

- **Alsóőri Citeraegyüttes**
- **Színjátékszörök**

A Burgenlandban magyarul tanító **Pedagógusok Fóruma** rendszeres összejövetelekkel, a továbbképzést szolgáló előadásokkal és műhely-foglalkozásokkal biztosít lehetőséget a magyar nyelvet oktatók számára a szoros és tartós együttműködésre és tapasztalatcserére. A BMKE a burgenlandi magyar oktatásra szabott segédeszközöket (mappákat, daloskönyveket) és tankönyveket ad ki.

Traditionspflege im Burgenländisch-Ungarischen Kulturverein

Der Burgenländisch-Ungarische Kulturverein (BUKV) wurde 1968 in Oberwart gegründet. Die Ziele und der Tätigkeitsbereich des Vereins sind die Bewahrung der Rechte der Burgenland-Ungarn, die Erhaltung und Pflege der ungarischen Sprache und des kulturellen Erbes, darunter die Förderung der traditionspflegenden Gruppen, das Veranstalten von gesellschaftlichen Zusammenkünften, Vorträgen, Ausflügen, die Herausgabe von ungarischsprachigen Werken, das Betreiben einer Bibliothek, das Organisieren von Kursen für die ungarische Sprache und Kulturpflege, die Unterstützung des Ungarischunterrichtes und die Erschließung wissenschaftlicher und künstlerischer Werte.

Innerhalb des BUKV gibt es mehrere Brauchtumpflegende Gruppen:

- **Singkreis**
- **Ungarische Volkstanzgruppe Siget in der Wart**
- **Volkstanzgruppe Virgonc, Unterwart**
- **Kindervolkstanzgruppe Virgonc**
- **Volksmusikgruppe Csörge**
- **Volksmusikgruppe Szélforgók (Kinder)**

Außerdem gab es früher:

- **Unterwarter Zithergruppe**
- **Theatergruppe**

Das **Pädagogische Forum** der im Burgenland Ungarisch Lehrenden bietet mit regelmäßigen Zusammenkünften, Fortbildungsveranstaltungen und Workshops für die Ungarisch-PädagogInnen eine Plattform für enge und nachhaltige Zusammenarbeit und Wissensaustausch. Der BUKV gibt speziell auf den Ungarischunterricht



**Alsóöri Citeraegyüttes
Unterwarter Zithergruppe**



**Énekkör
Singkreis**



**Szinjászóköri
Theatergruppe**



**Őriszigeti Magyar Néptáncgyüttes
Ungarische Volkstanzgruppe Siget in der Wart**



**Virgonc Néptáncsoport, Alsóör
Volkstanzgruppe Virgonc, Unterwart**



**Virgonc Gyermekek Néptáncsoport
Kindervolkstanzgruppe Virgonc**



**Csörge Népzenei Együttes
Volksmusikgruppe Csörge**



**Szélforgók Népzenei Együttes (gyermekek)
Volksmusikgruppe Szélforgók (Kinder)**



**Nyelvi tábor
Sprachferienlager**

A magyar nyelv gyakorlására, a nyelvtudás fejlesztésére az **Őrvidéki Hírek** magyar nyelvű hírlapot, és az **Őrség** magazint jelenteti meg. 1993-ban indította el az egyesület a **Hírhozó** magyar nyelvű gyermeklapot, melyet 2005-ben a **Napocska** gyermekújság váltott fel. A **Napocska** újságnak különiadványai is megjelentek. 2011-2013-ig a kéthavonta megjelent **Minimulti magyarul** című gyermekújságot a Burgenlandban magyarul tanuló népiskolás diákoknak juttatta el a BMKE.

1971 óta rendez meg az egyesület Magyarországon, többnyire a Balaton partján a **nyári nyelvi tábort** azon diákok számára, akik Burgenlandban magyaroktatásban részesülnek. A szünet utolsó heteiben pedig



**Vidám dalok könyvbemutató
Buchpräsentation Fröhliche Lieder**

im Burgenland abgestimmte Unterrichtsmaterialien (Mappen, Liederbücher) und Lehrbücher heraus.

In Hinsicht auf das Praktizieren und der Vertiefung der ungarischen Sprache wird das ungarischsprachige Nachrichtenblatt **Őrvidéki Hírek** und das Magazin **Őrség** herausgegeben. Der Verein begann 1993 mit der Herausgabe der ungarischsprachigen Kinderzeitung **Hírhozó**, welche 2005 von der Kinderzeitung **Napocska** abgelöst wurde. Es erschienen auch Sonderausgaben der Zeitung **Napocska**. Von 2011 bis 2013 erhielten alle ungarischlernenden VolksschülerInnen im Burgenland die zweimonatlich erscheinende Kinderzeitung **Minimulti magyarul**.



Nyári nyelvtanfolyam / Feriensprachkurs



Magyar gyermekóra / Ungarische Kinderstunde

Felsőőrött és Óriszigetben tart iskolára felkészítő egyhetes **nyári nyelvtanfolyamot** több korcsoportban.

Heti két-két órában zajlik a **Magyar gyermekóra** és a **Bóbita babás foglalkozás**. A népiskolás és a középiskolás tanulók **Magyar beszédgyakorlatokon** vehetnek részt. A BMKE felnőttek számára is kínál esti **magyar tanfolyamot**.

2014-től magyar **népi hangszer- és népzeneoktatás** is folyik, melynek eredményeként megalakult a **Csörge** és a **Szélforgók Népzenei Együttes**.

2016-ig a **Zeneovi** foglalkozás is működött.



Zeneovi / Ungarische Musikstunde



Bóbita baba-mama csoport / Eltern-Kind Gruppe Bóbita

Seit 1971 veranstaltet der Verein in Ungarn, zumeist am Plattensee, das **Sprachferienlager** für SchülerInnen, die im Burgenland Ungarisch lernen. In den letzten Ferienwochen hingegen werden für unterschiedliche Altersstufen in Oberwart und Siget in der Wart **Feriensprachkurse** abgehalten, welche den Einstieg in die Schule erleichtern.

Zu je zwei Stunden wöchentlich finden die **Ungarische Kinderstunde** und die **Eltern-Kind-Gruppe Bóbita** statt. SchülerInnen aus den Volks- und Mittelschulen können an den **Ungarischen Kommunikationsübungen** teilnehmen. Der BUKV bietet auch für Erwachsene **Ungarischkurse** am Abend an.

Seit 2014 bietet der Verein ungarischen **Volksmusikunterricht** an, aus dessen Teilnehmern sich die **Volksmusikgruppen Csörge** und **Szélforgók** herausgebildet haben.

Bis 2016 fand auch die **Ungarische Musikstunde** statt.



Operettgála / Operettengala

2004 óta évente **szavalóversenyt** szervez az egyesület 6-18 éves diákok számára, melyen közel 200 tanuló szaval magyarul. A számos hagyományörző és kulturális rendezvény (kiállítás, irodalmi est, kirándulás, filmvetítés) közül kiemelendő az **újévi operettgála**, mely nem csak az örvidéki magyarság körében közkedvelt.

Seit 2004 organisiert der Verein jährlich den **Rezitationswettbewerb** für SchülerInnen im Alter von 6 bis 18 Jahren, an welchen bis zu 200 Kinder ungarische Gedichte vortragen. Von den zahlreichen traditionspflegenden und kulturellen Veranstaltungen (Ausstellungen, Literaturabende, Ausflüge, Filmvorführungen) ist die **Operettengala** zu Neujahr hervorzuheben, welche sich nicht nur unter den Burgenland-Ungarn großer Beliebtheit erfreut.



Szavalóverseny / Rezitationswettbewerb



Az őrvidéki magyar egyesületek hagyományőrző tevékenysége

Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület Felsőpulya

A Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület 2004-ben a Burgenlandi Magyar Kultúregyesületből vált ki azzal a céllal, hogy a felsőpulyai és középpulyai magyarok érdekeit jobban képviselhesse. Feladatai közé tartozik a (burgenlandi) magyar nyelv ápolása és megőrzése Felső- és Középpulyán. Ezeket a célokat igyekeznek olyan rendezvényekkel elérni, mint a **Magyar Bál**, a **Szent István ünnepség**, a **Háromtánc** valamint a **magyar búcsúk** Felsőpulyán és Középpulyán, a rendszeres **csütörtöki találkozók** a felsőpulyai székházban, a **gyermekfoglalkozások** és a **magyar kórus** és **néptáncsoport** működése.

Brauchtumspflege der ungarischen Vereine im Burgenland

Mittelburgenländischer Ungarischer Kulturverein Oberpullendorf

Der Verein ist 2004 aus dem Burgenländisch-Ungarischen Kulturverein hervorgegangen mit dem Ziel, die Interessen der Oberpullendorfer und Mitterpullendorfer Ungarn besser vertreten zu können. Die wesentlichen Aufgaben des Vereines sind die Pflege und der Erhalt der (burgenländisch-) ungarischen Sprache in Ober- und Mitterpullendorf. Mit Veranstaltungen wie dem **Ungarischen Ball**, dem **St. Stephansfest**, dem **Dreitanz**, den **ungarischen Kirtagen** in Oberpullendorf und Mitterpullendorf, den **regelmäßigen Vereinsnachmittagen** (csütörtöki találkozók), den **Kinderprogrammen** und den Auftritten des **ungarischen Chores** und der **Volkstanzgruppe** sollen diese Ziele erreicht werden.



Burgenlandi Magyarok Népfőiskolája



Az egyesület 1990-ben alakult. Felnőttképzést és iskolán kívüli képzést kínál magyar nyelven a népfőiskolai program keretében. 2005 óta akkreditált ECL nyelvvizsgahelyként is működik. Az egyesülethez tartozik az **Őri Banda** hagyományőrző citerazenekar és **Népdalkör**, amely a Szeberényi Lajos professzor által alapított Alsóőri Citeraegyüttes utódaként működik. Célja a burgenlandi magyar népdal, népzene ápolása. 2007 óta **ifjúsági táborokat** is szervez Magyarországon.

Alsóőri Magyar Média- és Információs Központ (UMIZ)

Az UMIZ 1999-ben jött létre az 1973-ban alapított alsóőri magyar könyvtárból, melynek kezdeti állománya dr. Galambos Iréneusz atya saját gyűjteménye volt. A 30 ezres könyv- és médiaállományt ma két helyen őrzik. A szépirodalom az alsóőri önkormányzat épületében, a szakirodalom, folyóiratok, lexikonok és szótárak az alsóőri Öreg Iskolában található.

Kiállítások, irodalmi estek, előadások, könyvbemutatók szervezésével és könyvkiadással törekszik arra, hogy a helyi őslakos magyar nyelvű népcsoport megőrizze a nyelvét, kultúráját és identitását.

Volkshochschule der burgenländischen Ungarn

Der Verein wurde 1990 gegründet und ergänzt das Angebot der Volkshochschule (Erwachsenenbildung, außerschulische Bildung) in ungarischer Sprache. Seit 2005 agiert er auch als ECL-Sprachprüfungszentrum. Zum Verein gehören die Zithergruppe **Őri Banda** und der **Volksliedkreis**, welche die Tradition der von Prof. Ludwig Szeberényi gegründeten **Unterwarter Zithergruppe** weitertragen. Sie haben sich der Pflege des burgenländisch-ungarischen Volksliedes und der Volksmusik verschrieben. Seit 2007 werden auch **Jugendferienlager** in Ungarn organisiert.

Unterwarter Ungarisches Medien- und Informationszentrum (UMIZ)



Der Verein ging 1999 aus der 1973 gegründeten Unterwarter Ungarischen Bibliothek hervor, deren Anfangsbestand die Privatsammlung von Pfarrer Dr. Irenäus Galambos war. Die 30.000 Bücher und Medienträger werden heute an zwei Plätzen aufbewahrt. Belletristik ist im Unterwarter Gemeindeamt, Fachliteratur, Zeitschriften, Lexika und Wörterbücher sind in der Unterwarter Alten Schule zu finden.

Mit der Organisation von Ausstellungen, Literaturabenden, Vorträgen, Buchvorstellungen und der Herausgabe von Büchern wird danach gestrebt, die ansässige, autochthone, ungarischsprachige Volksgruppe mit ihrer Sprache, Kultur und Identität zu bewahren.

A Felsőöri Református Ifjúsági Olvasókör

A Felsőöri Református Ifjúsági Olvasókört 1889-ben alapították, hogy biztosítsák a magyar nyelvű kultúra, a régi szokások és hagyományok ápolását és tovább adását. 1973-tól kezdve szinte minden esztendőben magyar nyelvű színdarabot visznek színpadra. Közösségépítő, hagyomány- és anyanyelvőrző tevékenységéért 2014-ben Magyar Örökség díjat kapott az egyesület.



Közel 60 esztendővel ezelőtt alapította dr. Gyenge Imre, a gyülekezet akkori lelkipásztora a **Felsőöri Magyar Néptánccsoportot**, mely egy ideig nem működött, de 2015-ben újra összeállt. Az Olvasókörnek saját könyvtára is van, mely kb. 2.000 darab, részben igen értékes, régi magyar könyvből áll. 2012 óta évente megszervezik a **Hagyományok Napját**. Régi, részben vagy teljesen elfeledett mesterségeket mutatnak be (famunkák, kosárfonás, kasaélkiverés, korbácsfonás, szövés, horgolás, nemezelés, főzés, gyermekjátékok). Minden esztendőben megrendezésre került a Felsőöri Református Ifjúsági Olvasókör bálja, 2013 áprilisa óta **Tavasznapp** néven tartják.

Leseverein der reformierten Jugend Oberwart

Der Leseverein der reformierten Jugend Oberwart wurde 1889 zur Sicherung der Pflege und Weitergabe der ungarischsprachigen Kultur, der alten Bräuche und Traditionen gegründet. Seit 1973 wird quasi jedes Jahr ein neues Stück auf die Bühne gebracht. Für seine Tätigkeit der Gemeinschafts- und Brauchtumpflege und der Bewahrung der Muttersprache bekam der Verein 2014 den ungarischen „Magyar Örökség“-Preis. Vor knapp 60 Jahren gründete Dr. Imre Gyenge, der damalige Seelsorger, die **Oberwarter Ungarische Volkstanzgruppe**, welche sich nach einer Auszeit 2015 neu formierte. Der Leseverein verfügt über eine eigene Bibliothek, die aus ca. 2.000, zum Teil sehr kostbaren, alten, ungarischen Bändern besteht. Seit



2012 halten sie einmal jährlich den **Brauchtumstag** ab. Es wird altes, teilweise oder ganz in Vergessenheit geratenes Handwerk vorgestellt (Holzarbeiten, Korbflechten, Sensenschleifen, Korbatschenflechten, Weben, Häkeln, Filzen, Kochen, Kinderspiele). Alljährlich wurde der Ball des Lesevereins der reformierten Jugend Oberwart veranstaltet, seit April 2013 wird dieser unter dem Namen **Frühlingsfest** abgehalten.

Alsóőri Magyar Színhátszó Egyesület

Alsóőrött 1920-ban kezdődött az amatőr színhátszás. Évente 2-3 népszínművet is bemutatnak. A Színhátszó Egyesület 1982-ben alakult meg a magyar nyelv megtartása, ápolása céljából, és azóta rendszeresen teltházas bemutatókat tartanak az őrvidéki lakosság örömére. Közösségépítő, hagyomány- és anyanyelvőrző tevékenységéért 2014-ben Magyar Örökség díjat kapott az egyesület.



Alsóőri Énekkar

Az Alsóőri Dalárda az Őrvidék egyik legrégebbi egyesülete, 1919-ben alakult meg. Az éneklő közösség az egyházi és a világi dalok művelését és ápolását tűzte ki célul. Eleinte legényekből és férfiakból állt, 2003-tól nők is tagjai lettek a kórusnak. Fontos szerepet töltenek be a helyi közösség kulturális életében, őrzik annak hagyományait és értékeit, ápolják a magyar nyelvet.

Unterwarter Ungarischer Theaterverein

1920 begann in Unterwart das Amateur-Theaterspielen. Es gab bis zu 2-3 Aufführungen von Bauernstücken pro Jahr. Der Theaterverein wurde 1982 mit dem Ziel des Erhaltenes und der Pflege der ungarischen Sprache gegründet, und seither gibt es zur Freude der Warter Einwohner regelmäßig ausverkaufte Vorstellungen. Für seine Tätigkeit, der Gemeinschafts- und Brauchtumpflege und der Bewahrung der Muttersprache bekam der Verein 2014 den ungarischen „Magyar Örökség“-Preis.

Unterwarter Gesangsverein



Der Unterwarter Gesangsverein Dalárda ist einer der ältesten Vereine in der Wart, er wurde 1919 gegründet. Die singende Gemeinschaft hat sich die Erhaltung und Pflege von kirchlichen und weltlichen Liedern zum Ziel gesteckt. Zu Beginn setzte er sich aus Burschen und Männern zusammen, 2003 wurden auch Frauen Chormitglieder. Sie nehmen eine wichtige Rolle im örtlichen, kulturellen Leben des Ortes ein, sie bewahren dessen Bräuche, Werte und pflegen die ungarische Sprache.

Burgenlandi magyar néptánc hagyomány

A burgenlandi magyar néptáncmozgalom a burgenlandi magyarság szellemi kulturális örökségének része. Főleg az idősebb generáció a zenén és a táncon keresztül kötődik a magyar kultúrához. Élő hagyomány Felsőőrött, Alsóőrött, Óriszigetben és Felsőpulyán, a helyi magyar identitás egyik legszebb példája.

Az egykori burgenlandi magyar táncgyománnyól a nyelvjárási, népzenei és szociológiai kutatások során tudunk ismereteket szerezni. Barsi Ernő szerint, akinek a népdalgyűjtése a 1980-as évekből származik, a burgenlandi magyar népdalkincs a dunántúli zenei dialektussal tart közeli rokonságot. Így azt feltételezhetjük, hogy a táncanyagra is ez jellemző. Az Őrvidék táncéletével kapcsolatos adatokra következtethetünk Barsi adatközlőinek anyagából. Az Óriszigeti Pathy Mihályné dalos alkalomnak nevezi a Felsőőrött, az első világháborút megelőzően és az alatt, vasárnaponként a Sörházban megrendezett délutáni táncot. Az alsóőri Lisztné Ferber Mária is emlegeti a Sörházat: „*A tánc terem szélén két pad vót, osztán ott ütek a lányok. Innen kértik fe üket táncúni.*”

Burgenland magyar lakta területein a néptáncmozgalom a 20. század második felében virágzott fel ismét. Felsőőrben 1963-ban Gyenge Imre református lelkész létrehozta a **Felsőőri Magyar Néptáncsoportot**, mely hosszabb szünet után 2015-ben újra összeállt. Felsőpulyán 1970-től a **Piroska** nevű, kizárólag nőkből álló **néptáncgyűttes** közel 30 évig működött. 2017-ben jött létre a **Csárdás lányok Néptáncsoport**.

Burgenländisch-ungarische Volkstanztradition

Die burgenländisch-ungarische Volkstanztradition ist Teil des immateriellen Kulturerbes des Burgenland-Ungarntums. Vor allem die ältere Generation ist mit Musik und Tanz an die ungarische Kultur gebunden. Es ist lebendiges Brauchtum in Oberwart, Unterwart, Siget in der Wart und Oberpullendorf und eines der schönsten Beispiele für die heimische, ungarische Identität.

Die ursprünglichen Traditionen des burgenländisch-ungarischen Volkstanzes sind in den Forschungsberichten der Bereiche Dialektologie, Volksmusik und Soziologie dokumentiert. Laut Ernő Barsi, dessen Volksliedsammlung aus den 1980-er Jahren stammt, steht das burgenland-ungarische Volksliedgut in enger Verwandtschaft zum transdanubischen Musikdialekt. Es ist anzunehmen, dass dies auch für die Tanzkultur gilt. Auf die für die Wart bedeutenden Daten in Zusammenhang mit der Tanztradition lässt sich aus dem Material der von Barsi interviewten Informanten schließen. Die Sigeterin Mihályné Pathy nannte die *nachmittäglichen Tanzgelegenheiten*, die vor und während des Ersten Weltkrieges Sonntag nachmittags im Sörház (*Bierhaus*) abgehalten wurden, *dalos alkalmak (Gesangsgelegenheiten)*. Die Unterwarterin Mária Lisztné Ferber erwähnte ebenfalls das Sörház (Bierhaus): „*Am Rand des Tanzsaals waren zwei Bänke und dort saßen die Mädchen. Von dort forderte man sie zum Tanzen auf.*”

In der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts blühte die Volkstanzbewegung in den ungarischsprachigen Gebieten des Burgenlandes erneut auf. In Oberwart gründete



Felsőőri Magyar Néptáncsoport
Ungarische Volkstanzgruppe Oberwart

1980-ban alakult meg Alsóőrött a **Virgonc Néptáncsoport**, 1994-ben az **Őrszigeti Magyar Néptáncgyűttes**. 2006 óta működik a **Virgonc Gyermekek Néptáncsoport** három korcsoporttal. A Felsőőri Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium is kínál magyar néptáncoktatást. 2015 óta az őrvidéki táncosokat saját – őrvidéki zenészekből álló – népzenei együttes kíséri a bel- és külföldi fellépéseken.



Virgonc Néptáncsoport
Ungarische Volkstanzgruppe Virgonc

1963 der reformierte Pfarrer Dr. Imre Gyenge die **Ungarische Volkstanzgruppe Oberwart**, welche sich nach längerer Pause 2015 neu formierte. In Oberpullendorf bildete sich 1970 die **Volkstanzgruppe Piroska**, welche ausschließlich aus Tänzerinnen bestand. Seit 2017 gibt es die **Volkstanzgruppe Csárdás lányok**.

1980 wurde in Unterwart die **Volkstanzgruppe Virgonc** und 1994 die **Ungarische Volkstanzgruppe Siget in der Wart** gegründet. Seit 2006 besteht die **Kindervolkstanzgruppe Virgonc** mit drei Altersgruppen. Im Zweisprachigen Bundesgymnasium Oberwart wird auch ungarischer Volkstanz unterrichtet. Seit 2015 werden die TänzerInnen bei den Auftritten im In- und Ausland von einer eigenen Volksmusikgruppe begleitet, deren Musiker aus der Oberen Wart stammen.



Őrszigeti Magyar Néptáncgyűttes
Ungarische Volkstanzgruppe Siget in der Wart



Virgonc Gyermekek Néptáncsoport
Kindervolkstanzgruppe Virgonc

A **Háromtánc** a pulyai lakosság egyik legrégebbi és egyben legjellemzőbb magyar hagyománya. Már a múlt század 30-as éveiben ismert volt. Régen az édesanyák elkísérték a lányukat a templomba, a férfiak utánuk mehettek és a cigánybandával vártak a templom előtt. A Háromtánc egykor a házassági piac szerepét töltötte be, a legények találkoztól beszéltek meg a lányokkal és párt választottak. A fiatalok itt jelentették be jegyességüket a falu közösségének. A Háromtánc nevével is utal a Felsőpulyán honos népcsoportokra. Tartalmazza a magyarajkúak csárdását, a horvátajkúak polkáját és a németajkúak keringőjét. 2004 óta a búcsúk keretében rendezi a Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület. A mise után a helyiek a templom előtt járják a táncokat, némelykor környékbeli táncsoportokat, illetve zenekarokat is meghívnak erre az ünnepségre. Végül nagy mulatságot csapnak, ahol a magyar ételek sem hiányozhatnak.



Háromtánc
Dreitanz

Der **Dreitanz** zählt zu den ältesten Bräuchen der ungarischen Bevölkerung von Oberpullendorf. Er wird schon in den 30-er Jahren des vorigen Jahrhunderts beschrieben. Früher begleiteten die Mütter ihre Töchter in die Kirche, die Männer durften ihnen später folgen und mit einer Zigeunerkapelle vor der Kirche auf sie warten. Der Dreitanz hatte einst die Funktion eines Heiratsmarktes, die Burschen verabredeten sich mit den Mädchen bzw. mit wem sie die drei Tänze tanzen werden. Junge Paare verkündeten der Gemeinschaft hier ihre Verlobung. Die Bezeichnung Dreitanz bezieht sich auf die in Oberpullendorf ansässigen Sprachgruppen. Er ist die Abfolge der Tänze Csárdás der Ungarn, Polka der Kroaten und Walzer der deutschsprachigen Bevölkerung. Seit 2004 veranstaltet der Mittelburgenländische Ungarische Kulturverein im Rahmen der Kirtage den Dreitanz. Nach der Messe werden von den Oberpullendorfern die Tänze vor der Kirche getanzt, gelegentlich werden auch Tanzgruppen oder Musikgruppen aus der Umgebung auf dieses Fest eingeladen. Anschließend wird eine große Mulatschag abgehalten, wo auch ungarische Speisen nicht fehlen dürfen.



Néptáncsoport Csárdás lányok
Volkstanzgruppe Csárdás lányok

Burgenlandi magyar népzene- és népdal-hagyomány

A burgenlandi magyar településeken többen is gyűjtöttek magyar népdalokat. Így például a 20. század elején **Németh Sámuel**, a felsőlövői evangélikus gimnázium igazgatója, az 1950-es években **Kertész Gyula**, **Tölly Ernő** (aki erről levelezett Kodállal is), majd a legalaposabban **Gaál Károly** bécsi egyetemi tanár. Gaál Károly egy évtized alatt Burgenlandot néprajzi feldolgozás szempontjából Ausztriának mintatartományává tette. Első nagyobb publikációjában az alsóőri magyar fonóénekeket adta ki. Utána **Volly István**, **Békefi Antal** és főleg **Barsi Ernő** is gyűjtöttek népdalokat, utóbbi több kötetet publikált.

1983-ban nyolc fiatalból alakult meg az **Alsóőri Citeraegyüttes**, amelyet Szeberényi Lajos vezetett. Egyedülálló csoport volt, a bel- és külföldi szereplések mellett a tartományi rádióban is többször szerepeltek. Szeberényi Lajos halála után az együttes a Felsőőri Kétnyelvű Szövetségi Gimnáziumban működött tovább.

A 20. század végén, 21. század elején ezen a vidéken népzene-kutatással **Földesi János és neje Rózsa**, ifj. **Horváth Károly** és **Rák Béla** foglalkozott. Ifj. Horváth Károly terepmunkát végzett Őrszigeben Mesmer Katalin Enikő és Mesmer Ottó lelkész segítségével. Gyűjtésüket az evangélikus egyház az **Ahogy Szigeten szokták...** című daloskönyvben jelentette meg. A Földesi házaspár a Boglya Népzenei Együttessel az Őrszigeti Magyar Néptáncgyűttest kíséri

Volksliedgut und Volksmusiktradition der Burgenland-Ungarn

In den ungarischsprachigen Orten des Burgenlandes wurde das Volksliedgut bereits von mehreren Personen erforscht. So zum Beispiel zu Beginn des 20. Jahrhunderts von **Sámuel Németh**, dem Direktor des evangelischen Gymnasiums in Oberschützen, in den 1950-er Jahren von **Gyula Kertész**, **Ernst Tölly** (welcher darüber auch mit Zoltán Kodály korrespondierte) und schließlich am umfangreichsten von **Károly Gaál**, Universitätsprofessor in Wien. Er machte das Burgenland innerhalb eines Jahrzehntes in volkskundlicher Hinsicht zum Vorzeige-Bundesland. In seiner ersten großen Publikation gab er die Unterwarter Spinnstuben-Lieder heraus. Nach ihm sammelten **István Volly**, **Antal Békefi** und vor allem **Ernő Barsi** Volkslieder, letzterer gab mehrere Publikationen heraus.

Die aus acht Jugendlichen bestehende **Unterwarter Zithergruppe** wurde 1983 unter der Leitung von Ludwig Szeberényi gegründet. Die Gruppe war einzigartig, neben den Auftritten im In- und Ausland spielte sie auch öfters im Radio Burgenland. Nach dem Tod von Ludwig Szeberényi wurde die Zithergruppe im Zweisprachigen Gymnasium Oberwart weitergeführt.

Gegen Ende des 20. und zu Beginn des 21. Jahrhunderts haben sich **János Földesi und seine Gattin Rózsa**, **Károly Horváth jun.** und **Béla Rák** mit der Volksliedforschung beschäftigt. Károly Horváth jun. betrieb mit Hilfe von Katalin Enikő Mesmer und

AHOGY SZIGETEN SZOKTÁK...



ŐRSZIGETI MAGYAR DALOSKÖNYV



Népzenei oktatás / Volksmusikunterricht

már másfél évtizede, ők voltak kezdetben az Őri Banda citerazenekar tanárai, s így a vidéki zenei hagyományának kiváló szakismerői lettek. A Burgenlandi Magyarok Népfőiskolájával kiadták a **Kivilágos kivirradtig...** című **Burgenlandi magyar népzenei tankönyvet és dallamgyűjteményt**, a **Burgenlandi Magyar Népzene** 1. és 2. CD-lemezt, a harmadik lemezt pedig az Őri Banda és Népdalkör jelentette meg.

A Földesi házaspárral 2014-ben a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület **népzenei oktatást** indított, így a helyi népdal- és népzenei kincset továbbadják a burgenlandi magyaroknak. 2015-ben alakult a **Csörge Népzenei Együttes**, egy őrvidékiekből verbuválódott zenekar, akik a burgenlandi magyar népzenei tanulják, és autentikus magyar hangszereken, őrvidéki muzsikával a Virgonc Gyermekek Néptáncsoportot is kísérik. Az együttes a burgenlandi magyar népzenei

Pfarrer Mag. Otto Mesmer Feldforschungen in Siget in der Wart. Ihre Sammlung gab die Kirchengemeinde in einem Liederbuch unter dem Titel **Ahogy Szigeten szokták...** (Wie es in Siget Brauch war ...) heraus. Das Ehepaar Földesi begleitet die Ungarische Volkstanzgruppe Siget in der Wart bereits seit gut eineinhalb Jahrzehnten, sie waren zu Beginn Lehrer der Zithergruppe Őri Banda, und sie wurden so zu Fachexperten in Sachen Volksmusik in dieser Gegend. Mit der Volkshochschule der Burgenländischen Ungarn gaben sie das **Lehrbuch mit dem Titel „Kivilágos kivirradtig...“** heraus, die CD-s **Burgenländisch-ungarische Volksmusik** 1. und 2.; die 3. CD veröffentlichte die Zithergruppe Őri Banda und der Volksliedkreis.

Mit dem Ehepaar Földesi initiierte der Burgenländisch-Ungarische Kulturverein 2014 ungarischen **Volksmusikunterricht**, so werden die heimischen Volkslied- und Volksmusikschätze den Burgenland-Ungarn weitergegeben. 2015 wurde die aus Warter Ungarn zusammengesetzte **Volksmusikgruppe Csörge** gegründet. Sie musizieren auf authentisch ungarischen Musikinstrumenten und begleiten die Kindervolkstanzgruppe Virgonc. Das Ensemble setzt sich die Pflege der burgenländisch-ungarischen Volksmusiktraditionen und des Liedgutes zum Ziel. Sie spielen Geige, Bratsche, Kontrabass, Schlaggordon, Tamburizza oder Dudelsack. Die Gruppe arbeitet zur Zeit die Lieder aus der Sammlung von Károly Gaál auf.



Csörge Népzenei Együttes
Volksmusikensemble Csörge



Szélforgók Népzenei Együttes
Volksmusikgruppe Szélforgók

hagyományok és dalkincs ápolását tűzte ki céljával. Hegedűn, brácsán, nagybőgőn, ütőgardonon, tamburán vagy dudán játszanak. Jelenleg a Gaál Károly gyűjtése alapján rendelkezésre álló dalokat dolgozzák fel. A Csörge Népzenei Együttes rendszeresen rendez kétnapos **népzenei műhelyt**, ahol minden érdeklődő megismerkedhet a burgenlandi magyar népzenevel, melynek különlegessége az egyedi dallam- és szövegvilágban rejlik.

Die Volksmusikgruppe Csörge veranstaltet regelmäßig zweitägige **Volksmusik-Workshops**, bei dem Interessierte die burgenländisch-ungarische Volksmusik kennenlernen können, deren Besonderheit in ihren einzigartigen Melodien und Texten liegt.

Die Chöre, welche das Volksliedbrauchtum bewahren, sind von entscheidender Wichtigkeit in den ungarischen Orten: der **Unterwarter Gesangsverein**, der **Singkreis**



Alsóőri Énekkar / Unterwarter Gesangsverein

A népdal-hagyományokat a helyi kórusok őrzik, melyek meghatározó értéket képviselnek a magyar településeken: az **Alsóőri Énekkar**, a **Burgenlandi Magyar Kultúregyesület Énekköre**, a Burgenlandi Magyarok Népfőiskolájának **Őri Banda citerazenekara és Népdalköre**, a **Felsőőri Református Egyházközség Gyülekezeti Kórusa**, a **Középburgenlandi Magyar Kultúregyesület Kórusa** és az **Őriszigeti Evangélikus Gyülekezet Kórusa**.

des Burgenländisch-Ungarischen Kulturvereins, die **Zithergruppe Őri Banda** und der **Volksliedkreis** der Volkshochschule der Burgenländischen Ungarn, der **Kirchenchor der Reformierten Pfarrgemeinde Oberwart**, der **Chor des Mittelburgenländischen Ungarischen Kulturvereins** und der **Kirchenchor der Evangelischen Pfarrgemeinde Siget in der Wart**.

Der Komponist Dr. Franz Zebinger arbei-



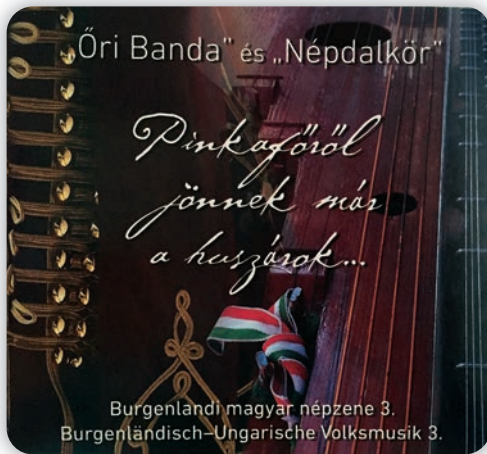
Burgenlandi Magyar Kultúregyesület Énekköre
Singkreis des Burgenländisch-Ungarischen
Kulturvereins

Dr. Franz Zebinger zeneszerző a BMKE Énekköre számára burgenlandi népdalokat és egyházi énekeket dolgoz fel, melyeket kamarazenekari kísérettel rendszeresen bemutatnak.

A népzenei hagyományok egy másik formája az Őrvidéken a harmonikakíséret („húzómuzsika”). A generációkon át tovább adott dalokat játsszák például a szigeti farsangi felvonuláson, az alsóőri farsangi fogadóknál vagy a szigeti farsangi bolondosok, és harmonikán kísérik a felsőőri táncsoportot is.



Őriszigeti Evangélikus Gyülekezet Kórusa
Kirchenchor der Evangelischen Pfarrgemeinde
Siget in der Wart



tet für den Singkreis des BUKV Volkslieder und kirchliche Lieder auf, welche sie mit Kammermusikbegleitung regelmäßig darbieten.

Eine andere Form des Volksmusikbrauchtums in der Wart ist die Harmonikabegleitung. Die über Generationen weitergegebenen Lieder werden beispielsweise beim Sigeter Faschingsumzug gespielt. Die Harmonika begleitet auch die Unterwarter und Sigeter Faschingsnarren und die Oberwarter Tanzgruppe.



Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület Kórusa
Chor des Mittelburgenländischen
Ungarischen Kulturvereins

Magyar nyelvű színházas az Őrvidéken

A magyar nyelvű színházas hagyománya fontos szerepet tölt be a térség kulturális életében. A nyelv fennmaradása és ápolása céljából tevékenykedő egyesületek a helyi magyar identitás megőrzését szolgálják.



Őriszigeti színházasok / Sigeter Theaterspieler, 1946

Alsóőri Magyar Színházas Egyesület

Alsóőrött 1982-ben alapították a Magyar Színházas Egyesületet, az anyanyelv gyakorlása és megtartása céljából. Fel nőttek és fiatalok közreműködésével magyar nyelvű darabokat visznek színre. A hagyományápolás egyben játékosan fejleszti a szereplők beszédképességét és a kifejezőképességét anyanyelvükön.



Ungarischsprachiges Theater in der Wart

Die Tradition des ungarischsprachigen Theaters spielt eine wichtige Rolle im regionalen, kulturellen Leben. Die spracherhaltenden und -pflegenden Vereine dienen der Bewahrung der ungarischen Identität.

Unterwarter Ungarischer Theaterverein

In Unterwart wurde 1982 der ungarische Theaterverein gegründet, der das Theaterstück unter Verwendung der Muttersprache der Burgenland-Ungarn betreibt. Seither werden mit Beteiligung von Erwachsenen und Jugendlichen Theaterstücke in ungarischer Sprache aufgeführt. Diese „Brauchtpflege“ fördert spielerisch die Sprachgewandtheit und Ausdruckssicherheit der Vereinsmitglieder in ihrer ungarischen Muttersprache.

Leseverein der reformierten Jugend Oberwart

Ebenfalls einen wichtigen kulturellen Beitrag vollbringt der Leseverein der reformierten Jugend Oberwart, welcher 1889 gegründet wurde und somit einer der ältesten Kulturvereine des Burgenlandes ist.

Große Verdienste erwarb er sich bei der Pflege der ungarischen Kultur und der Emporbringung des Warter kulturellen Lebens. Seit 1923 führt die Theatergruppe des Lesevereines ungarische Bauernstücke und Komödien auf. Das ungarischsprachige Theaterspiel hat auch seit damals nicht an Anziehungskraft und Beliebtheit in Oberwart verloren.

Felsőöri Református Ifjúsági Olvasókör

Fontos kulturális szolgálatot végez Burgenland egyik legrégebbi kulturális egyesülete, a Református Ifjúsági Olvasókör is, mely 1889-ben alakult. Az egyesület nagy érdemeket szerzett a magyar kultúra ápolása és az Őrvidék kulturális életének felvirágoztatásában. 1923 óta mutat be az Olvasókör színjátszó csoportja magyar nyelvű népszínműveket, vígjátékokat. A magyar nyelvű színjátszás azóta sem veszítette el vonzerejét, népszerűségét Felsőőrben.

A BMKE színjátszóköre

2004-től 2016-ig működött a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület színjátszóköre. Tagjai felsőöri, alsóöri, őriszigeti fiatalok és felnőttek, köztük a Felsőöri Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium diákjai. A színjátszókör megalakításának elsődleges célja a magyar nyelv és kultúra ápolása, az ének- és mozgáskultúra fejlesztése, a régi magyar irodalmi értékek megőrzése volt.



Die Theatergruppe des BUKV

Die Theatergruppe des Burgenländisch-Ungarischen Kulturvereines war zwischen 2004 und 2016 tätig. Ihre Mitglieder setzten sich aus Oberwarter, Unterwarter und Sigeter Jugendlichen und Erwachsenen zusammen, darunter Schüler des Zweisprachigen Bundesgymnasiums Oberwart. Vorrangiges Ziel bei der Gründung der Theatergruppe war die Pflege der ungarischen Sprache und Kultur, die Entwicklung der Gesangs- und Bewegungskultur, die Bewahrung der älteren ungarischen Literaturwerke.



Az Órvidék elbeszélő kultúrája, népi mesemondás

A burgenlandi magyar településeken a mesemondás és -hallgatás szervesen hozzátartozott a falu kultúrájához. Az órvidéki mesemondás nemcsak kulturális jelenségként figyelemre méltó, hanem közösségépítő szempontból is példaértékű volt. Saját tájszólásukban előadott, a helyi szokásaikkal és hiedelemvilágukkal kapcsolatos történetek fennmaradása kultúrkincsnek számít, mely az adott településre jellemző sajátosságokat hordoz.

Minden településnek megvoltak a mesemondói, így például Felsőpulyán az „Öreg Kilenc” néven ismert **Ribarics János**, Órszigetben **Pathy Sámuel**, Kálmán Mária, Alsóőrött **Csulak Róza**. A falvakban mesélt történeteket Gaál Károly néprajzkutató jegyezte le az Aranymadár című kiadványban, mely Csulak Róza (Bába Róza) alábbi elbeszélése alapján kapta címét. A madárka alakja jelképesen a helyi magyarság sorsát ábrázolja:

„Egyszer volt, hol nem volt, a Dunán túl, az Óperenciás-tengeren innen, ott, ahol a nap az egyik oldalon fölkel, a másikon meg lemegy, volt egyszer egy kicsi madárka. Ennek a kicsi madárkának aranyból volt a tolla. Ha rásütött a nap, ezernyi színben csillogott, ragyogott, tündöklött, hogy a szem majd belevakult. A szemei gyémántból voltak. Ez a madárka igen kicsi volt, de ha fölszállt a levegőbe, majd elérte az eget. Ott a magasban lebegett egy helyben, mint egy kis pacsirta dalolt, énekelt úgy, hogy majd a szíve beleszakadt. De aztán ahogy az évek múltak, egyre ritkábban repült fel. Nem merete fészket elhagyni, mert mindig a kicsi fíaira vigyázott. Ott gubbaszott és a két kis lábával úgy megkapaszkodott, hogy sem a vihar, sem a

Erzählkultur des Burgenlandes, Volksmärchen

In den ungarischen Dörfern des Burgenlandes war das Erzählen und das Anhören von Geschichten und Märchen ein fester Bestandteil der Kultur. Das Erzählen von Geschichten ist nicht nur als kulturelles Phänomen zu sehen, seine beispiellose Wichtigkeit liegt in seiner gesellschaftlichen Bedeutung. Die Geschichten, die im Dialekt vorgetragen



Ribarics János „Kilenc”



Pathy Sámuel

kányák, meg a tolvaj szarkák sem tudták onnan kirángatni.

Na, de aztán mindig több kánya támadta meg, csípték itt, marták ott. Hát a végén úgy megkopasztották, hogy az arany tollakból még csak mutatóba is alig maradt valami. Mit volt tenni, mit nem, a kicsi madárka elment a bádogoshoz és avval csináltatott új tollakat. Az meg is csinálta, a madárka meg azokat egyenként bearanyozta. De bizony hiába volt az. Akárhogy aranyozta, az bizony már nem ragyogott. Hát hogy is? Nem volt már igazi, meg nehéz is volt. Nem tudott már többé felrepülni, aztán ezután már nem is énekelt a magasban. Az már csak a fészékben gubbasztott, abba kapaszkodott. A fiait védte. Aztán hogy a kánya ne csíphesse el őket a levegőben, azokat sem engedte repülni. Így aztán azok azt nem is tanulták meg. Aztán mert nem repültek, nem is énekeltek.

De hiába gubbasztott a fészékben, hiába védte kicsi fiait, azok mindig csak elveszélődtek, mindig kevesebb maradt meg. Aztán ami megmaradt, az sem tudott már repülni, meg a tolla sem ragyogott, a hangjukból meg csak olyan káromgöngyöl lett. Aztán meg, mert a lábukkal mindig olyan erősen kapaszkodtak, azok is görcsöt kaptak, elgyöngültek. Az lett a vége, hogy a kicsi aranymadár teljesen elerőtlenedett. Most csak fekszik fészékében, ott vergődik szegényke, de már arra is alig van ereje. Hát bizony az egyre halkabban csipog. A varjak meg mindig elrabolják kicsinyeit. Hát persze, mert már nem tudja védelmezni őket.

Az a kicsi nyulacska, amelyik a Dunán túl, az Óperenciás-tengeren innen, ott, ahol a nap az egyik oldalon fölkel, a másikon meg lemegy, ide-oda futkároz, az mondta ezt el nekem. Hiszem is, nem is, de valami igaznak csak kell lenni benne, mert a csipogást már magam is alig hallom.”



Kálmán Mária

wurden, sind beeinflusst von den dörflichen Bräuchen und der Glaubenswelt und gelten als Kulturschatz, welcher die Eigenheiten des Dorfes in sich trägt.

Károly Gaál hat in seinem Erzählband mit dem Titel „Aranymadár“ (Goldener Vogel) Geschichten unter anderem von **János Ribarics** aus Oberpullendorf, **Sámuel Pathy** und **Mária Kálmán** aus Siget in der Wart oder **Róza Csulak** aus Unterwart aufgezeichnet. Der titelgebende goldene Vogel in einer der Geschichten von Róza Csulak symbolisiert das Schicksal der Burgenland-Ungarn. In der traurigen Geschichte verliert der Vogel seine goldenen Federn und ist somit unfähig zu fliegen. Somit kann er auch seinen Jungen das Fliegen nicht beibringen.

Csulak Róza



Burgenlandi magyar költészet

Nagyon kevés Őrvidékről származó magyar nyelvű irodalmi mű létezik. Hajnal Anna írásaival, gyermekkori emlékeinek elbeszéléseivel, a táj szépségének ábrázolásával megelevenednek előttünk az egykor Magyarországhoz tartozó területen élő közösség hétköznapijai. Költeményeivel megőrökíti az őrvidéki faluképet, mely a magyar életérzés és identitás részét képezi.

Hajnal Anna költő (1907. Gyepüfűzes – 1977. Budapest) József Attila-díjas (1966), Hajnal Gábor (1912-1987) költő nővére, Keszzi Imre (1910-1974) felesége. A Nyugat harmadik nemzedékéhez sorolják. Hajnal Anna gyermekkorát Gyepüfűzesen (Kohfidisch) töltötte, e táj erdői, rétjei, patakjai, minduntalan feltűnnek költészetében. A szülőföld szeretete, a vágyakozás Gyepüfűzes után élete végéig megjelenik költeményeiben:

Utószó (részlet)

Füzesem! Csáderem!
Gyermekkorom tája,
vállam hó borítja! Teled havazása.
A Csáder nagy válla, türelmes vállamban,
A Csáder ereje feszül meg államban...

Füzes (részlet)

Nagy lábas a tűzön, a reggeli tej
habja mint duzzadt vitorla
forr, csattog, kibomlik, a reggeli nap
szőke fényében izzik a konyha:
a lábasok alján a rézkarikák,
a rásült aranyvörös habkarimák.

Burgenländisch-ungarische Dichtung

Es existieren nur sehr wenige literarische Werke in ungarischer Sprache, die aus dem Burgenland stammen. In den Schriften von Anna Hajnal, ihren Kindheitserinnerungen und ihrer Beschreibung der Schönheit der Region, wird der Alltag des ehemals zu Ungarn gehörenden Kohfidisch zum Leben erweckt. Durch ihre Dichtung wird ein Dorfbild verewigt, welches ein Teil des ungarischen Lebensgefühls und der ungarischen Identität ist.

Anna Hajnal (Kohfidisch, 1907 – Budapest, 1977), Dichterin, 1966 mit dem József Attila-Preis ausgezeichnet. Ihr Bruder war Gábor Hajnal (Dichter, 1912-1987), verheiratet war die Autorin mit Imre Keszzi (1910-1974). Sie wird zur dritten Generation der Zeitschrift „Nyugat“ gezählt. Ihre Kindheit verbrachte Anna Hajnal in Kohfidisch, dessen Landschaften, Wiesen und Bäche immer wieder in ihrer Dichtung vorkommen. Auch schreibt sie in ihren Gedichten über die Liebe zu ihrer Heimat und ihrer lebenslangen Sehnsucht nach Kohfidisch.



Hajnal Anna

Forrás / Quelle: www.mti.hu

A tejszag, e hajnali szőke világ
ma szívemet újra befonta.

Mert édes a reggel, tejködből a nap
pirosan száll ablakomba,
kinézek a gyermekkor víg ablakán,
körütem a szőke konyha:
a szagok, a fények, a régi beszéd,
a sustorgást hallok, a lángok nesztét,
szoknyák suhogását, a régi cseléd
hallok, hogy önti a bögrékbe szét
csorduló csurgással a tejecsckét,
ahogy hajdanában naponta
adta a nagycsőrű, részfülű kanta.

Fél évvel halála előtt is így verselt a Gyepü-
füzesi rétek című versében:

Füzesi rét, selyem szél, selyem fű,
zizizű, zizeg sír utánam a fű. —
jaj Anna, kis Anna, szíved ugye hű?
mindig oda sírok, szívem keserű.

A burgenlandi magyar tájszólás

A burgenlandi magyar településeken a honfoglalás óta beszélik a magyart, pontosabban a nyugat-dunántúli nyelvjárások őrvideki változatát. A mintegy öt-hatezer őshonos magyarnak sajátos, ősi dialektusa van, amelyet főleg a németből, de a horvátból is kölcsönzött szavak jellemeznek.

Az 1917-ben Felsőőrött született, 1990-ben Budapesten elhunyt **Imre Samu** nyelvész úgy vélte, hogy ez a sajátosság néhányaknak bánthatja a fülét, de lándzsát is tört szülőföldje nyelvváltozata mellett, kijelentve: „A felsőőri dialektus nagyon érdekes, teljesen egyedi szín a magyar nyelvjárások sokaságában. [...] Felsőőr számomra még több is, mint egyszerűen szülőföld: egész

Der burgenländisch- ungarische Dialekt

In den ungarischsprachigen Siedlungen des Burgenlandes wird schon seit der Landnahme Ungarisch gesprochen bzw. eine Variante des westungarischen Dialektes. Den sehr speziellen und alten Dialekt der ca. 5.000-6.000 Burgenlandungarn kennzeichnen deutsche und kroatische Lehnwörter.

Der Sprachforscher **Samu Imre** (Oberwart, 1917 – Budapest, 1990) meinte einst, dass die Eigenheit des Oberwarter Dialektes manchen Schmerzen in den Ohren verursachen würde, brach für den Dialekt seiner Heimat aber eine Lanze, indem er meinte: „Der Oberwarter Dialekt ist sehr interessant und ist in der Vielzahl von Dialekten vollkommen einzigartig. [...] Oberwart ist für mich mehr als meine Heimat: es ist der ausschlaggebende Faktor und Grund der Entwicklung meiner gesamten Laufbahn. Denn die Tatsa-



Imre Samu

életpályám alakulásának egyik meghatározó oka és tényezője. Ugyanis: az, hogy eredeti elképzelésem ellenére nem irodalmár, hanem nyelvész, azon belül is nyelvjáraskutató lettem [...] ennek egyetlen oka volt, hogy Felsőőrben, éppen a különösen érdekes, sajátos nyelvi archaizmusokat és sajátos neologizmusokat felmutató városban születtem.”

Fő művei közé tartozik *A felsőöri nyelvjárás*, *A felsőöri földművelés*, valamint a *Felsőöri tájszótár* című kötet.

Gyűjtéséből néhány példát idézünk:

„Ingemet is noszut, hodzs mēnnyek je velē, de nēm vuot kedvem.”

„Hányas numérája van e házotoknak?”

„Temetisēn e nadzsoskolások szoktak inē-kūnyi.”

„Darátatnyi kell, mer nēm lész mit annyi e disznuoknak.”

1997-ben Felsőőrött méltó emléket állítottak a nyelvtudósnak: a Graf Erdődy utcában, szülőháza helyén kétnyelvű emléktábla őrzi emlékét.



A burgenlandi születésű **Pulay Gyula** (1957) verseit burgenlandi magyar tájszólásban írja.

che, dass ich nicht wie ursprünglich geplant Literat, sondern Sprachwissenschaftler bzw. Dialektologe wurde, [...] hatte nur einen einzigen Grund: nämlich, dass ich in Oberwart geboren bin. In einer Stadt, die einerseits sprachliche Archaismen bewahrt und andererseits Neologismen zeigt.“

„*Der Oberwarter Dialekt*“, „*Die Landwirtschaft in Oberwart*“ oder „*Das Oberwarter Dialektwörterbuch*“ sind einige der wichtigsten Werke von Samu Imre.

In der Graf Erdődy Straße in Oberwart wurde dem Sprachforscher 1997 ein würdiges Denkmal gesetzt: Eine Gedenktafel am Geburtshaus von Samu Imre erinnert dort an ihn.

Gedichte im burgenländisch-ungarischen Dialekt schreibt der in der Wart geborene **Gyula Pulay** (1957).

kissebsíg lennyi	<i>Minderheit sein</i>
kissebsíg lennyi	<i>Minderheit sein</i>
nem sors	<i>ist kein schicksal</i>
hanem feladat	<i>sondern aufgabe</i>
de ki adja fe jeszt e feladatot	<i>aber wer</i>
ki e tanituormester	<i>gibt uns diese aufgabe auf</i>
ki adja ez egyeseket meg ez ötösöket	<i>wer ist der lehrmeister</i>
ki buktat meg	<i>wer gibt die einser und fünfer</i>
a nemzet oskolájába	<i>in der schule der nation</i>
mi vannunk e buták	<i>sind wir die dummen</i>
(b.-ung.)	

Forrás / Quelle: Neue Österreichische Lyrik - und kein Wort Deutsch

Őrvidéki hagyományok

Tojásírás

Húsvétkor, a nagyhéten a burgenlandi magyar családokban már generációkon keresztül ápolják a tojásírás hagyományát. Megolvasztott méhviasszal és a legtöbb esetben még saját készítésű írókákkal írják a településenként különböző, többé-kevésbé geometrikus mintákat a főtt tojásra, utána befestik, és végül puha, megmelegített ronggyal le-



törlik a viaszt a tojásról. A viasz minta helyén fehéren maradt tojás ettől lesz különleges. A gyerekek elsősorban a keresztanyjuktól kapnak egy ilyen pirostojást. Ez a hagyomány Burgenlandban csak a magyarok körében ismert, a pásztorházai (Stinatz) horvátok például karcolják a mintákat a tojásra. A Burgenlandi Magyar Kultúregyesülethez tartozó Virgonc Néptánccsoport minden évben a nagyhéten Alsóőrött rendez gyerekeknek hagyományos tojásírást, s így teszi lehetővé e technika elsajátítását a fiatalabb nemzedék számára is.

Burgenländische Bräuche

Eierschreiben

Zu Ostern, in der Karwoche wird in den burgenländisch-ungarischen Familien schon seit Generationen das traditionelle Eierschreiben gepflegt. Mit geschmolzenem Bienenwachs und in den meisten Fällen noch mit selbst hergestellten „Schreibern“ werden die für den jeweiligen Ort typischen, mehr oder weniger geometrischen Muster auf



gekochte Eier geschrieben. Danach werden diese gefärbt und schließlich wird das Wachs mit einem weichen, erwärmten Tuch von den Eiern gewischt. Das durch das Wachs entstandene weiße Muster macht das Ei so speziell. Kinder bekommen vor allem von ihrer Taufpatin ein solches Osterei. Dieser Brauch ist im Burgenland nur bei den Ungarn bekannt, die Kroaten in Stinatz beispielsweise kratzen die Muster in die Eier. Die dem Burgenländisch-Ungarischen Kulturverein zugehörige Volkstanzgruppe Virgonc veranstaltet jährlich in der Karwoche das traditionelle Eierschreiben für Kinder in Unterwart, und so wird es der jüngeren Generation ermöglicht, sich diese Technik anzueignen.

Örömtűz / Húsvéti tűz

Nagyszombaton a települések határában örömtűzet gyújtanak. Előtte a legények traktorra a faluban szedik össze a fadarabokat és ágakat – minden ház elé kitesznek ez alkalomra valamennyit. Este a faluközösség az örömtűznél találkozik, a fiatalok megvendélik a látogatókat itallal, és ameddig a tűz ég, ott maradnak. Régen a gyerekek kikapott vesszőseprűket vittek magukkal, amelyeknek a végét az örömtűzbe tartották és a parázsos seprűket körbe-körbe forgatták a levegőben. Az örömtűzek az őrségi végvidékeken ősmagyar, gypéüvidéki jeltűzekre illetve lármatűzekre emlékeztetnek.

Korbácsolás

Aprószentek napján, december 28-án az egész magyar nyelvterületen szokás volt a korbácsolás. Ilyenkor a legények házról házra járva egészség- és szerencsekívánó mondókákat adtak elő, és gyengéden megvergették, megvesszőzték a ház népét, főként a lányokat, asszonyokat és gyermekeket. E szokás egyrészt a pogány termékenység- és egészségvarázslással függ össze, másrészt a bibliai történettel kapcsolatos. Ezt a csaknem feledésbe merült néphagyományt Felsőőrött és Óriszigetben újból felelevenítették.

Háromkirályozás

Január 6-a, Vízkereszt ünnepe körül a katolikus egyház szervezésében a gyermekek háromkirálynak beöltözve házról házra járnak, megáldják a házakat és jótékony célra gyűjtenek. A gyermekek magyarul énekelnek és verset mondanak, egy felnőtt egyházi képviselő kíséretében pénzadományt gyűjtenek,

Osterfeuer

Am Karsamstag werden am Rande der Siedlungen große Osterfeuer entzündet. Zuvor sammeln die Burschen der Ortschaften mit Traktoren Holz und Zweige von der Bevölkerung ein. Am Abend kommt die Dorfgemeinschaft am Osterfeuer zusammen, die Jungen bewirten die BesucherInnen und bleiben so lange beim Feuer, bis es niedergebrannt ist. Früher brachten die Kinder abgenutzte Reisigbesen mit, die sie ins Feuer hielten und dann durch die Luft schwingen. Die Osterfeuer in den ungarischen Randgebieten der Wart erinnern an urungarische Signalfeuer im Grenzraum.

„Frisch und g'sund schlägn“ oder „Auffrischen“

Das Auffrischen am Tag der Unschuldigen Kinder, am 28. Dezember, war im gesamten ungarischen Sprachgebiet Tradition. Die Burschen gingen von Haus zu Haus und trugen Gesundheits- und Glückwünsche vor und schlugen die Hausbewohner sanft mit ihren Ruten und Korbatschen, vor allem die Mädchen, Frauen und Kinder. Dieser Brauch hängt zum Teil mit den heidnischen Fruchtbarkeits- und Gesundheitszaubern zusammen, zum anderen Teil knüpft er an die biblische Erzählung an. Dieser beinahe in Vergessenheit geratene Brauch wurde in Oberwart und Siget in der Wart wieder aufgegriffen.

Sternsingen

Jedes Jahr um den 6. Jänner, organisiert von der katholischen Kirche, ziehen Kinder als Heilige drei Könige verkleidet durch den Ort, segnen die Häuser, tragen ungarische Lieder



sok helyen édességet kapnak vagy megvendégelik őket. A kismartoni püspökség magyar nyelven is kiadja a szórólapot, melyen tájékoztatják a háztartásokat a gyűjtés céljáról, az összegyűjtött adományok felhasználásáról.

Farsangi népszokások

A felső-őrségi farsang jeles napjai farsangvasárnaptól hamvazószerdáig tartanak.

Alsóőrött a farsangi multságok főrendezői mindig a katonai szolgálatot már maguk mögött hagyott legények, a **fogadók** voltak. Azért nevezik őket fogadóknak, mert ők a farsangi bál rendezői, a zenekar felfogadói. Farsangvasárnap bált rendeznek a községi kocsmában. Farsang hétfőjén a fogadó legények karjukon kosárral végigjárják a házakat, tojást, fánkot, füstölthúst, pénzt gyűjtenek. A fogadók ünneplő ruhában, fehér kötényben, kalapban járnak. Ruhájuk, fokosuk, kosaruk selyempapírból készült virággal díszített. A díszítést korábban lányok, a fogadók szeretői készítették, az 1970-es években egy asszony, Csulak Róza. A fogadók csoportját 40 évvel ezelőtt egy rongyos, kormos arcú, alakoskodó személy, a „szúrva” is követte. Alsóőrött bohócnak hívták. A fogadók to-

und Gedichte vor und sammeln Spenden für einen guten Zweck. Als Belohnung erhalten die Kinder in den Häusern oftmals Süßigkeiten oder eine Jause. Die Diözese Eisenstadt gibt die Infoblätter, auf denen genauer beschrieben ist, welchem Zweck die Spenden im jeweiligen Jahr zugeführt werden, auch in ungarischer Sprache heraus.

Faschingsbräuche

In der Oberen Wart sind die wichtigsten Tage im Fasching die vier Tage von Faschingssonntag bis Aschermittwoch.

In Unterwart werden die Faschingsfeiern traditionell von jenen Burschen organisiert, die bereits ihren Wehrdienst abgeleistet haben. Diese werden deshalb **„fogadók”** genannt, weil sie den Faschingsball organisieren und die Musiker engagieren. Der Faschingsball am Faschingssonntag wird im Wirtshaus des Dorfes abgehalten. Am Rosenmontag ziehen Burschen mit Körben von Haus zu Haus und sammeln Eier, Krapfen, Räucher-





fleisch und Geld. Die „fogadók“ kleiden sich dafür in Festtagsgewand, mit weißen Schürzen und Hüten. Ihre Kleider und Körbe sind mit Seidenpapierblumen geschmückt. Diesen Schmuck fertigten früher die Mädchen, die Freundinnen der „fogadók“, an. In den 1970-er Jahren wurde dieser noch von Róza Csulak gefertigt. Bis vor 40 Jahren wurde die Gruppe noch von einer zerlumpten und rußigen Gestalt, der sog. „szúrva“, begleitet. In Unterwart wurde diese „bohóc“ (Narr) genannt. Vor dem Zwei-

jásgyűjtő csoportját a második világháború előtt cigányzenészek, később egy muzikás, húzómuzikás (harmonikás) is kísérte.

A csoport farsang hétfőjén reggel nyolc óra körül indul el a községi kocsmából, ahol a fogadóknak farsangvasárnaptól hamvazószerdáig külön asztala van. Körbejárnak a faluban, minden házhoz bemennek. A fogadók a muzikás zenéjére táncolnak egyet a házbeli leányokkal. A lányok, asszonyok a fogadóknak ajándékozott tojásokkal vagy pénzzel fizetik be magukat a húshagyókeddi mulatságra, amit a fogadók rendeznek, s ahova csak a legények fizetnek belépődíjat. A tojásgyűjtőket minden háznál borral is megkínálják. A tojást kereskedők veszik meg. Az érte kapott pénz a legények elmulatják és a zenészeket kifizetik.

Őriszigetben hamvazószerdán a **farsangi bolondosok** húzómuzikával végigjárják a házakat, tojást, füstölthúst gyűjtenek. A háziasszonnyal táncolnak egyet. Az összegyűjtött tojást, szalonnát megsütik a mulatozó legényeknek, akik a vacsorára meghívják a falubeli leányokat.

ten Weltkrieg wurden die „fogadók“ außerdem von Zigeunermusikern begleitet, später kam ein Ziehharmonikaspieler mit.

Die Gruppe beginnt ihre Runde am Rosenmontag um 8 Uhr im Wirtshaus, wo ihnen an diesen Tagen ein eigener Tisch reserviert wird. Danach besuchen sie jedes einzelne Haus. Dort tanzen sie mit den Mädchen zu den Melodien des Musikers. Die Mädchen und Frauen erkaufen sich mit Eiern oder Geld den Eintritt zum Faschingsfest am Faschingsdienstag, bei dem ansonsten nur die Burschen Eintritt zahlen müssen. Die Sammler werden außerdem in den Häusern mit Wein bewirtet. Die Eier werden an Händler verkauft und von dem Geld die Musiker bezahlt sowie der Rest fürs Feiern ausgegeben.

In Sigt in der Wart ist es Brauch, dass die **Faschingsnarren** am Aschermittwoch von Haus zu Haus ziehen und von Musikern begleitet Eier und Räucherfleisch sammeln. Sie tanzen mit den Hausfrauen. Die gesammelten Eier und der Speck werden zum Abendessen zubereitet, zu dem die Mädchen des Dorfes eingeladen werden.

Kulináris értékek

Az Őrvidéken helyi sajátos ételnek számít a babgánica (borsógánica) és a krumplis vagy a krumplis-darás gánica. Őrszigetben a sterc jellegű ételeket „gáncnak” hívják. A stercfélék az Őrség más vidékeire is jellemzőek, de elkészítési módjában a burgenlandi magyar településeké eltér tőlük.

Babgánica

A babot puhára főzzük. A lisztet egy széles lábosban, állandó keverés mellett, közepes hőfokon megpirítjuk. Kevés sőt teszünk hozzá, és lassan felengedjük a forró főtt babbal és annak levével. Minden merőkanál után a lisztcsomókat szétnyomkodjuk. A végén nagyon óvatosan adagoljuk a folyadékot. Ha már a száraz lisztet feldolgoztuk, felforrósítjuk a zsírt is, ráöntjük a gánicára és megint jól eldolgozzuk a fakanállal, és ha szükséges, megsózzuk.

Krumplis gánica

A krumplit sós vízben megfőzzük. A lisztet megsózzuk és óvatosan megpirítjuk, mint a babgánicánál. Lassan felengedjük a forró krumplival és annak levével, majd eldolgozzuk. A végén a zsírt is hozzáadjuk és összekeverjük a liszttel.

Krumplis-darás gánica

A darát megpirítjuk, félrehúzzuk a tűzről, majd a főtt krumplit és a főzővizet lassacskán hozzáöntjük. A darát lefedjük, kicsit állni hagyjuk, utána zsírozzuk. Ízlés szerint megsózzuk.



Kulináris Schätze

Im Burgenland gilt der Bohnensterz (borsógánica) und der Erdäpfel- oder Erdäpfel-Grieß-Sterz als besonderes regionales Gericht. In Siget in der Wart wird der Sterz „gánc” genannt. Die Sterzvariationen sind auch für andere Gegenden der Wart spezifisch, aber in der Zubereitung variieren sie voneinander.

Bohnensterz

Die Bohnen weichkochen. Das Mehl in einem weiten Topf unter ständigem Rühren auf mittlerer Stufe lindern. Etwas Salz hinzugeben und langsam die heißen Bohnen und deren Kochwasser hinzugeben. Nach jedem Schöpfer die Mehlklumpen zerdrücken. Am Ende die Flüssigkeit sehr vorsichtig hinzugeben. Sobald das gesamte trockene Mehl die Flüssigkeit aufgenommen hat, Schmalz erhitzen, es auf den Sterz gießen und mit dem Kochlöffel erneut unterarbeiten, bei Bedarf salzen.

Erdäpfelsterz

Die Erdäpfel in Salzwasser kochen. Das Mehl salzen und vorsichtig lindern, wie beim Bohnensterz. Langsam mit den heißen Kartoffeln und deren Kochwasser aufgießen, dabei größere Klumpen zerdrücken. Zum Schluss das Schmalz hinzugeben und mit dem Mehl vermengen.

Erdäpfel-Grieß-Sterz

Den Grieß anrösten, von der Kochstelle nehmen, dann die gekochten Erdäpfel und deren Kochwasser langsam dazugießen. Den Sterz zudecken, etwas stehen lassen, danach abschmalzen. Nach Geschmack salzen.

Az egyházak szellemi tevékenysége

Az Őrvidéken a mai napig nagy szerepet játszanak az egyházak a magyar nyelv és kultúra fenntartásában. Dr. Galambos Iréneusz, dr. Gyenge Imre és dr. Teleky Béla lelkesek élvonalbeli munkásai voltak a magyar kultúrának. Tevékenységükkel, munkásságukkal jelentős mértékben hozzájárultak az Őrvidéki magyarság anyanyelvének és identitásának megőrzéséhez. Emlékük és életművük tovább él és hat.

Dr. Gyenge Imre



Dr. Gyenge Imre 1925-ben született Győrött. Felsőfokú tanulmányait a Debreceni Egyetemen és a Kolozsvári Egyetemen végezte. 1953-ban a felsőőri református gyülekezet meghívása és az osztrák államérdek kinyilván-

Die Tätigkeit der Kirchen

In der Wart spielen die Kirchengemeinden in der Aufrechterhaltung der ungarischen Sprache und Kultur bis heute eine große Rolle. Die Pfarrer Dr. Irenäus Galambos, Dr. Imre Gyenge und Dr. Béla Teleky waren große und bedeutende Unterstützer der ungarischen Kultur. Mit ihren Aktivitäten und ihrer Arbeit trugen sie wesentlich zur Bewahrung der ungarischen Sprache und Identität bei. Ihr Andenken und Lebenswerk wirkt bis heute nach.

Dr. Imre Gyenge

Er wurde im Jahr 1925 in Győr geboren, studierte reformierte Theologie in Debrecen und in Kolozsvár. Nach Abschluss seines Studiums wurde Imre Gyenge vom Presbyterium in Oberwart berufen, um dort das Amt des reformierten Pfarrers zu übernehmen. Dieses hatte er von 1953 bis 1992 inne.

Er widmete sich seinen Aufgaben stets sehr hingebungsvoll, sodass die Gemeinde unter seiner Führung eine Blütezeit erlebte: Im Jahr 1956 ließ er ein reformiertes Gemeindehaus erbauen, das seit 1958 das Zentrum des Gemeindelebens ist und wo die meisten ungarischen Veranstaltungen der Oberwarter abgehalten werden. Imre Gyenge war bekannt für seine ungarischen Predigten. Außerdem hielt er ungarische Bibelstunden und Religionsstunden ab. Seine Dienste wurden auch vom österreichischen Radio und Radio Freies Europa beansprucht, er wirkte in zahlreichen Sendungen in deutscher und ungarischer Sprache mit. Zu den

nítása alapján vette át a lelkesí állást Felső-
őrött, amit 1992-ig töltött be. Odaadó mun-
kássága virágzó gyülekezeti életet teremtett:
1956-ban gyülekezeti házat építtetett, mely
1958 óta otthont ad a gyülekezeti életnek és
a legtöbb felsőőri magyar rendezvénynek.
Közismert magyar nyelvű igehirdető volt.
Magyar nyelvű bibliaórákat és hittanórákat
tartott. Az osztrák rádió és a Szabad Euró-
pa Rádió évtizedeken át közvetítette német
és magyar nyelvű istentiszteleteit. Számos
magyar nyelvű ifjúsági és gyermekmunka
fűződik nevéhez: gyermekistentiszteletek,
vallásoktatás, játékos foglalkoztatás, magyar
nyelvű ének- és népdaltanulás.

Gyülekezeti kapcsolatokat épített ki a ma-
gyarországi őrségi és a bácskai magyar gyü-
lekezetekkel. Többszöri kölcsönös gyülekeze-
ti kirándulásokat szervezett. Magyar nyelvű
adventi esteket és képes évi beszámolókat
tartott. Magyar nyelvű doktori disszertáci-
óját A Kálvinizmus Burgenlandban címmel
írta.

A gyülekezeti munkán kívül folyt az általa
vezetett magyar kulturális munka: Felélesz-
tette és vezette a magyar nyelvű színjátszást,
rendezői, szerkesztői, festői, zenélő és sok
más funkciót látott el. Ez azóta is, immár
több évtizede sikeresen működik.

Magyar néptáncsoportot hozott létre és
több generáción keresztül sikeresen vezette
(számos fellépés több európai országban és
Kanadában). Magyar nyelvű irodalmi és tar-
ka farsangi rendezvényeket rendezett.

1956-ban a magyar menekültek megsegí-
tésére több akciót szervezett, lelkipozdózi
munkát végzett, a gyülekezetben két nagy
csendesnapot rendezett, amin több ezer
magyar menekült vett részt. Két ízben nyári
tábort rendezett az 56-os magyar menekült
fiatalok részére.

Tätigkeiten von Imre Gyenge zählte auch die
Pflege ungarischsprachiger Kinder- und Ju-
gendarbeit: Kindergottesdienste, Religions-
unterricht, Spielgruppen und ungarischer
(Volks-)Liedunterricht wurden von ihm for-
ciert. Imre Gyenge baute Verbindungen zu
anderen ungarischen Gemeinden auf und
organisierte Ausflüge. Er hielt ungarische
Adventabende ab und veranstaltete Präsen-
tationen über die Jahresarbeit. Seine Dis-
sertation trug den Titel „Der Calvinismus im
Burgenland“.

Auch abseits der Arbeit in der reformier-
ten Gemeinde förderte und unterstützte er
die ungarische Kultur: Er gründete und leite-
te die ungarische Theatergruppe, war Regis-
seur, Redakteur, Maler, Musiker und vieles
mehr. Die Theateraufführungen gibt es bis
zum heutigen Tage, seit mehreren Jahrzehn-
ten.

Außerdem gründete er eine ungarische
Volkstanzgruppe, die er über viele Jahre
erfolgreich leitete (zahlreiche Auftritte in
Europa und Kanada wurden absolviert). Un-
garischsprachige Literaturveranstaltungen
und Faschingsfeiern wurden von ihm veran-
staltet.

Im Jahr 1956 unterstützte er ungarische
Flüchtlinge, erfüllte seelsorgerische Tätig-
keiten, organisierte zwei große Einkehrtage,
an denen mehrere tausend geflüchtete Un-
garn teilnahmen. Zweimalig organisierte er
Ferienlager für geflüchtete Jugendliche aus
Ungarn.

Da er Ehrenmitglied des Österreichischen
Verbandes der allgemein beeideten und ge-
richtlich zertifizierten Dolmetscher (ÖVGD)
war, half er mit seiner Übersetzungs- und
Dolmetschertätigkeit zahlreichen Men-
schen.

Mint kitűnő bilinguista dísztagja volt az Osztrák Hites Tolmácsok Szövetségének (ÖVGD), fordítói és tolmácmunkájával sok emberen segített.

Az osztrák kancellária kisebbségi tanácsadó testületében, a Népcsoporttanácsban képviselte az osztrák protestáns egyházak magyar ügyeit.

A magyar nyelv és kultúra érdekeit legmagasabb szinten képviselte, amiért magasrangú osztrák állami, tartományi, valamint magyar kitüntetésben is részesült. Felsőőr városa díszpolgárává választotta. 1996-ban hunyt el. Halála után Felsőőrött teret neveztek el róla.

Dr. Galambos Ferenc Iréneusz

Galambos Iréneusz 1920. október 21-én Budapesten született. A harmadik elemi osztályt Burgenlandban végezte el, ahol egy év alatt jól megtanult németül. Középiskolai ta-



Imre Gyenge war Mitglied des Volksgruppenbeirates und vertrat dort die Angelegenheiten der ungarischsprachigen Protestanten in Österreich. Er verkörperte die Belange der ungarischen Sprach- und Kulturgruppe, erhielt zahlreiche hochrangige Ehrungen. Schließlich wurde Imre Gyenge in Anerkennung seines Lebenswerkes zum Ehrenbürger der Stadt Oberwart ernannt. Er verstarb 1996. Nach seinem Tod wurde ein Platz in Oberwart nach ihm benannt.

Dr. Irenäus Galambos

Irenäus Galambos wurde 1920 in Budapest geboren. Die dritte Klasse absolvierte er im Burgenland, dabei erlernte er die deutsche Sprache. Die Oberstufe absolvierte er in Budapest, am Benediktiner-Gymnasium. Im Jahr 1938 trat er selbst dem Benediktinerorden bei. Sein Studium absolvierte er an der Szent Gellért Religionswissenschaftlichen und Pädagogischen Fakultät, im Jahr 1944 erhielt er sein Diplom als Oberstufenlehrer für Deutsch und Ungarisch.

Nach der Revolution 1956 floh er nach Österreich, wo er im Auftrag des Erzbischofs König als Seelsorger im Flüchtlingslager Traiskirchen wirkte. Von 1957 bis 1968 war er Direktor und Lehrer im Gymnasium im bayrischen Burg Kastl. Am Institutum Liturgicum in Rom absolvierte er postgraduale Studien zwischen 1966 und 1967 sowie von 1968 bis 1969 in den USA und in Kanada.

Danach bewarb er sich erfolgreich um die Stelle eines Religionslehrers an den Gymnasien in Oberschützen, von 1969 bis 1985 war er dort Lehrer und ungarischer Pfarrer in Oberwart. 1977 bis zu seiner Pensionierung im Jahr 2002 war Irenäus Galambos Pfarrer von Unterwart und von 1981 bis 1985 Reli-

nulmányait a budapesti Bencés Gimnáziumban végezte. 1938-ban öltötte magára a bencés szerzetesi ruhát. A Szent Gellért Hittudományi és Tanárképző Főiskolán felsőfokú tanulmányokat folytatott, 1944-ben magyar-német szakos középiskolai tanári oklevelet kapott.

1956-ban, az októberi forradalom után Ausztriába menekült, ahol König érsek a traiskircheni menekülttábor lelkesítőjévé nevezte ki. 1957-68 között igazgató-tanár volt Németországban, Burg Kastlban.

Posztgraduális tanulmányokat végzett 1966-67 között az Institutum Liturgicumon Rómában, továbbá 1968-69 között az USA-ban és Kanadában.

1969-81 között hittanár volt a felsőlővői gimnáziumokban és magyar lelkész Felsőőrött. 1977-től 2002-ig Alsóőrött volt plébános, és 1981-85 hittanár a felsőőri szakközépiskolákban. Amikor az Őrvidékre került, az ősi magyar lakosság száma egyre csökkent. Segíteni kellett a magyar falvakban, hogy a magyarság nyelve és kultúrája megmaradjon. Galambos atya nagyon sokat tett ezért.

Ő kezdeményezte 1969-ben az Őrvidéken a Volly István által elindított népi karácsonyi estét „Nagykarácsony éccakája” néven, melyet azóta is minden évben megrendeznek.

Ennek a főleg karácsonyi népi játékokból álló, családias rendezvénynek különös helyi sajátossága, hogy sokszor először szerepelnek olyan kisgyerekek is, akik magyar nyelven különben még nem léptek fel nyilvánosság előtt. Azóta több száz szereplő – óvodás, kisiskolás és gimnazista – lépett fel az előadásokon, vallási hovatartozástól függetlenül. Galambos Iréneusz örömeire együtt ünnepeltek a környék magyarlakta településeinek katoli-



Nagykarácsony éccakáján Hirten- und Krippenspiel

gionslehrer in Oberwart. Als Irenäus Galambos in die Wart kam, war der Anteil der Ungarn an der burgenländischen Bevölkerung am Schwinden. Daher war es notwendig, die ungarischen Dörfer bei der Bewahrung der ungarischen Sprache und Kultur zu unterstützen. Pfarrer Galambos wurde in dieser Angelegenheit aktiv.

Bereits im Dezember des Jahres 1969 organisierte er das Hirten- und Krippenspiel „Nagykarácsony éccakáján“, das seither jedes Jahr im Kontaktzentrum Oberwart stattfindet. Die Besonderheit dieses familiären Hirtenspiels sind die Auftritte der Kinder, die hier oftmals zum ersten Mal an einer Darbietung in ungarischer Sprache mitwirken.

Seit dem Beginn im Jahr 1969 nahmen daran bereits mehrere hundert Kindergartenkinder, VolksschülerInnen und Gymnasiasten teil. Unabhängig von ihrer Konfession traten die Kinder der katholischen, reformierten und evangelischen EinwohnerInnen der ungarischen Siedlungen miteinander auf, sehr zur Freude von Irenäus Galambos.

Für die Jugend gründete er eine Pfadfindergruppe, legte mit seiner hauseigenen Büchersammlung den Grundstein für die

kus, református, evangélikus gyerekei.

Az ifjúság körében megszervezte a cserkészetet, lerakta az alsóőri könyvtár alapját, melynek kezdeti állománya az atya saját könyvgyűjteménye volt. Továbbképzéseket szervezett a pedagógusoknak. Bekapcsolódott a magyarországi Anyanyelvi Konferencia, valamint a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület munkájába. Női kórust alapított és vezetett. Számos rendezvényt szervezett, melyekre neves színművészeket, irodalomtörténészeket, szociológusokat, népzeneészeket, politikusokat (a sort sokáig lehetne még folytatni) hívott. Nevéhez fűződik a Magyar Intézet megalapítása is, mely a BMKE keretén belül működik.

Galambos Iréneusz a kapcsolatokat elsősorban Magyarországgal, valamint a szomszédos országokban élő magyarokkal építette. Rengeteget utazott, rendezvényeken vett részt, előadásokat tartott, televíziós és rádióműsorokban nyilatkozott.

2002 szeptemberében nyugdíjba vonult, 2007 áprilisában Pannonhalmán hunyt el.

Tevékenysége elismeréseként 1989-ben Burgenland Tartomány Érdemrendjét, 1991-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét kapta meg. Emlékére 2011-ben az alsóőri Öreg Iskola épülete előtt avatták fel bronzszobrát.

Dr. Teleky Béla

Dr. Teleky Béla 1921. december 20-án született Zalaegerszegen. 1946-49-ig a soproni Evangélikus Akadémián teológiát tanult. Emellett vezette a soproni árvaházat is. Lelkészi tevékenységet Sopronban, Mihályiban, Balfon és Orosházán végzett. 1956-ban Ausztriába menekült. Két éven át szolgált a Lutheránus Világszövetség által a menekültek lelkipozításában. Az obertrauni,

Unterwarther Bibliothek. Außerdem organisierte er Fortbildungen für PädagogInnen, gründete und leitete einen Frauenchor. Er arbeitete aktiv bei der ungarischen Muttersprachenkonferenz und dem Burgenländisch-Ungarischen Kulturverein mit. Er organisierte zahlreiche Veranstaltungen, zu denen er bekannte SchauspielerInnen, LiteratInnen, SoziologInnen, VolksmusikerInnen, PolitikerInnen etc. einlud. Auch die Gründung eines Ungarischen Instituts erfolgte auf seine Initiative, dieses besteht heute im Rahmen des Burgenländisch-Ungarischen Kulturvereins fort.

Irenäus Galambos knüpfte Verbindungen zu Ungarn und den in den Nachbarländern lebenden Ungarn. Er reiste viel und nahm an Veranstaltungen teil, hielt Präsentationen ab und wirkte bei Fernseh- und Radiosendungen mit.

Im September 2002 trat Irenäus Galambos schließlich seine Pension an, im April 2007 verstarb er in Pannonhalma.

Als Anerkennung erhielt er im Jahr 1989 das große Ehrenzeichen des Landes Burgenland, im Jahr 1991 wurde ihm der Orden „Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje“ verliehen. Zu seinem Andenken wurde im Jahr 2011 vor der Alten Schule in Unterwart eine Bronzestatue aufgestellt.

Dr. Béla Teleky

Béla Teleky wurde am 20. Dezember 1921 in Zalaegerszeg geboren. Von 1946 bis 1949 absolvierte er in Ödenburg das Theologiestudium. Während des Studiums leitete er das Waisenhaus in Ödenburg. Als Seelsorger wirkte er zunächst in Ödenburg, Mihályi, Balf und Orosháza in Ungarn bevor er schließlich 1956 nach Österreich kam. Zwei Jahre lang wirkte er hier in der Flüchtlingsseelsorge im



innsbrucki, lienzi és feldkirchi gimnáziumokban tanított. 1958-ban az őrszigeti és vasjobbágyi gyülekezet lelkésze lett, ahol haláláig, 1987-ig szolgált. Bölcs egyházpolitikája többek között a szigeti evangélikus templom gondos renoválásához vezetett, de még nagyobb jelentősége volt annak, hogy a tehetséges prédikátor igehirdetése nyomán megtöbbszöröződött a templomlátogatók száma és az őrszigeti parókia körül számottevő kulturális élet kezdődött.

1962 és 1985 között hittanár volt a Felső-lövői Szövetségi Reál gimnáziumban. 1964 és 1968 között az alsólövői egyházközség adminisztrátoraként is tevékenykedett. 1986-ban a vasvörösvári község díszpolgárává avatták. A magyar nyelv és kultúra fennmaradását főként egyházi vonalon folytatott tevékenységgel: magyar nyelvű igehirdetéssel, keresztelek, gyermek istentiszteletek megtartása, konfirmálás, a betegek lelkipozítása, temetések, stb. formájában végezte.

Rahmen des Lutherischen Weltbundes. Er unterrichtete in den Gymnasien Obertraun, Innsbruck, Lienz und Feldkirch. 1958 erfolgte seine Amtseinführung als Pfarrer in Siget in der Wart mit der Tochtergemeinde Jabing, wo er bis zu seinem Tod 1987 als Seelsorger diente. Pfarrer Béla Teleky setzte sich sehr für die Renovierung der evangelischen Kirche in Siget in der Wart ein. Außerdem war er ein begnadeter Prediger und erweckte das kulturelle Leben rund um das Pfarrhaus zum Leben.

Von 1962 bis 1985 war er Religionsprofessor am BRG in Oberschützen. Von 1964 bis 1968 war er als Administrator der evangelischen Gemeinde in Unterschützen tätig. 1986 wurde er zum Ehrenbürger der Marktgemeinde Rotenturm an der Pinka ernannt. Seine Tätigkeit für die ungarische Sprache und Aufrechterhaltung des Kulturgutes im Burgenland lag vor allem in der Seelsorge mit Erfüllung der Kausalien und kirchlichen Handlungen in ungarischer Sprache: Predigten, Taufen, Kindergottesdienste, Konfirmationen, Krankenseelsorge, Beerdigungen und so weiter.

Von 1959 bis 1968 unterrichtete er in der zweisprachigen Volksschule Siget. Des Weiteren unterrichtete er ab 1968 auch Ungarisch am BG und BRG Oberschützen, an der Volkshochschule in Oberwart sowie in mehreren Kursen in der Umgebung (Rechnitz, Oberwart). Er förderte im Rahmen zahlreicher Reisen den interkulturellen Austausch von SchülerInnen und Gemeindemitgliedern nach Ungarn (Pécs, Sopron, Debrecen etc.). Béla Teleky unterstützte maßgeblich Dr. Károly Gaál bei der Aufarbeitung der bis dahin weitgehend unbeachteten ungarischen Volkskunde im Burgenland sowie Ernő Barsi bei der Erforschung des burgenland-ungarischen Liedgutes.

1959 és 1968 között az Óriszigeti Kétnyelvű Népiskolában tanított. 1968-tól a Felső-ővi Szövetségi Gimnáziumban és Reálgymnáziumban, a Felsőőri Népfőiskolán, valamint több környező településen (tanfolyam formájában) magyar nyelvet oktatott. Számos kirándulást, tanulmányutat szervezett, interkulturális cserekapcsolatokat hozott létre (Pécs, Sopron, Debrecen stb.). Jelentősen támogatta dr. Gaál Károly gyűjtőmunkáját az addig elhanyagolt burgenlandi magyar néprajz kutatásával kapcsolatban. Rendelkezésére állt Barsi Ernőnek a burgenlandi magyar dalkincs feltárásában.

1961-ben szerfelett kiállt az evangélikus templom vízmentesítése és renoválása mellett. Számos könyve jelent meg, többek között Kovách Aladárral együttműködve.

1961-ben megalapította az Óriszigeti evangélikus egyházi kórust. Már a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület megalapítása előtt – melynek alapító és vezetőségi tagja volt – rendezvényeket, színes esteket szervezett, ahol híres budapesti színészek és humoristák léptek fel. Óriszigetben több ízben kezdeményezte az ifjúsági bál megtartását, melyre a környékről is sokan érkeztek.

Különösen emlékezetesek maradtak a rádióban, televízióban és többféle lap hasábjain megjelent nyilatkozatai, melyekkel a bölcs iránymutatás mellett elsősorban a magyar öntudat megmaradását vagy újraéledését, az ősi anyanyelv tiszta csengését kívánta szolgálni.

Végig küzdött a magyar nyelv megőrzésért és ápolásáért. Az Óriszigeti magyar evangélikusság történetéről szóló disszertációjában így ír: „Legyen élet továbbra is Szigeten! Ne múljon el a szó, a magyar szó; legyen továbbra is önálló evangélikus egyházközség, templom, lelkeszi szolgálat.”

Pfarrer Béla Teleky setzte sich 1961 über die Maßen hinaus für die Trockenlegung und Renovierung der evangelischen Kirche in Siget in der Wart ein und war Herausgeber verschiedener Bücher, unter anderem in Zusammenarbeit mit Aladár Kovách.

1961 gründete er den evangelischen Kirchenchor in Siget. Noch vor seiner Funktion als Gründungs- und Vorstandsmitglied des Burgenländisch-Ungarischen Kulturvereines organisierte er Veranstaltungen und bunte Abende, bei denen berühmte ungarische SchauspielerInnen und KabarettistInnen aus Budapest auftraten. Darüber hinaus initiierte er auch mehrere Jugendbälle in Siget, die aus der ganzen Umgebung gut besucht wurden.

Er sprach in Radio und Fernsehen, publizierte in verschiedenen Medien. Damit stärkte er die Bewahrung und Wiederbelebung der ungarischen Identität, er war stets bemüht die Muttersprache in reiner Form zu erhalten.

Für den Erhalt und die Pflege der ungarischen Sprache im Burgenland setzte er sich immer ein, in seiner ungarischen Dissertation über die Geschichte des Evangelentums in Siget in der Wart schreibt er: „Es soll auch weiter Leben geben in Siget! Das Wort, das ungarische Wort soll nicht verschwinden; es soll auch weiter die eigenständige evangelische Kirchengemeinde, die Kirche, der Seelsorgedienst bestehen.”



Egyházi épített örökségünk

Az Őrvidék magyar településein különösen a templomok tanuskodnak a magyar identitásról.

Alsóőri katolikus templom

Alsóórnek 1697-ben – Kazó István főesperes vizitációs jelentése szerint – kazettás mennyezetű fatemploma volt. Ez a templom a falu főterén, a hősi emlékmű helyén állt.

1769-ben a „kisnemesi közösség” saját erejéből és ízlése szerint építette a mai templomtorony felé eső részét. 1833-ban kibővítették, ekkor nyerte el mai formáját. A templom védőszentje Alexandriai Szent Katalin. Képe két oldalán Szent István és Szent Imre áll „őrt”, mint Burgenland számos templomában. A szószéken a négy evangélista szép faszobrait találjuk, melyeket az 1990-es években restauráltak. A mellékoltárra is a restaurálás során került a csíksomlyói kegyeszobor (a „Napbaöltözött Asszony”) kicsinyített művészi szobra, Resetarits Thomas alkotása. A toronyban négy szépen összecsengő harang található.



Das architektonische Erbe der Pfarren

In den ungarischen Gemeinden des Burgenlandes zeugen besonders die Kirchen von der ungarischen Identität.

Katholische Kirche Unterwart

Als Erzdechant István Kazó im Jahr 1697 Unterwart eine Visitation abstattete, erwähnte er eine aus Holz gebaute Kirche mit Kassettendecke. Diese Kirche stand am Hauptplatz des Dorfes, am Platz des Kriegerdenkmals.

1769 baute die „kleinadelige Gemeinschaft” aus eigenen Mitteln und nach eigenen Vorstellungen den ersten Teil der Kirche, jenen beim Turm. Im Jahr 1833 wurde sie vergrößert und erhielt dabei ihre heutige Form. Schutzpatronin der Kirche ist die Heilige Katharina von Alexandrien. An den beiden Seiten ihres Abbildes stehen – wie in vielen Kirchen des Burgenlandes – der Heilige Stefan und der Heilige Emmerich Wache. An der Kanzel befinden sich schöne, hölzerne Statuen der vier Evangelisten, diese wurden in den 1990er Jahren restauriert. Der Seitenaltar wurde im Zuge der Restaurierung der Kirche mit der aus Holz geschnitzten Csíksomlyóer Gnadenskulptur, die von Thomas Resetarits angefertigt wurde und den Namen „Die Frau, die sich mit der Sonne kleidet“ trägt, ausgestattet. Im Turm der Kirche befinden sich vier harmonisch klingende Glocken.

Felsőöri református templom

1770 és 1772 között, még II. József türelmi rendelete előtt épült, a mai osztrák területen a legrégebbi protestáns templom. Az első istentiszteletet 1773. január 10-én tartották benne. 1810-ben építették a tornyot, 1856-ban készült el az Úr asztala „Isten! Dicsőségére készítettett.” felirattal.

A templom belseje a kálvinista tradíció szerint kimondottan egyszerű. A szószék az egyik hosszú oldal közepén áll és fölötte egy pelikán látható, mely saját vérével táplálja fiait. A templom 100 éves jubileuma alkalmából orgonát kapott. A szószék és néhány pad egyidősek a templommal.

1907-ig a császári kétfejű sas díszítette a tornyot, jeléül, hogy a templom a hatóságoktól megengedett istentiszteleti hely volt. 1907-ben a sas helyébe csillagot helyeztek. Ugyanakkor a még mai napig is működő tornyórát is beépítették. A kétfejű sast Kismartonban a tartományi múzeumban helyezték el. 1953 és 1999 között az épületen folyamatos felújításokat végeztek (villany bevezetése, orgona átépítése, új eternittető, új ablakok, villanyfűtés bevezetése). A tornyot vörösréz tetővel látták el és a csillagot is felújították. 1990-ben felújították a templom belsejét, visszatértek az eredeti színekhez (padok, szószék és karzat).

Reformierte Kirche Oberwart

Die reformierte Kirche ist das älteste protestantische Gotteshaus auf heutigem österreichischen Boden. Das Gebäude wurde 1770-1772 errichtet, am 10. Jänner 1773 fand der erste Gottesdienst statt. Der Kirchenraum ist nach calvinistischer Tradition betont einfach. Die Kanzel steht in der Mitte einer Längsseite. Über der Kanzel ist ein Pelikan zu sehen, der seine Jungen mit dem eigenen Blut nährt. Bis 1907 zierte den Turm ein kaiserlicher Doppeladler, wohl zum Zeichen dafür, dass die Kirche eine behördlich genehmigte Gottesdienststätte war. 1907 nahm man den Doppeladler vom Kirchturm und an seine Stelle wurde ein Stern gesetzt. Gleichzeitig wurde die noch heute funktionierende Turmuhr angeschafft. Der Doppeladler befindet sich heute im Landesmuseum in Eisenstadt. Zwischen 1953 und 1999 wurden in regelmäßigen Abständen Renovierungsarbeiten an der Kirche vorgenommen. So kehrte man 1990 wieder zu den ursprünglichen Farben zurück (Bänke, Kanzel, Chor).



Őriszigeti evangélikus templom

A templom alapkövét ünnepélyes keretek között 1792-ben tették le. A háromhajós templom késő barokk stílusban épült, egyenes záródású szentéllyel, klasszicisztikus oltárral. 1794-ben szentelték fel. 1819-ben az egyházi közgyűlés elhatározta a templom megnagyobbítását és ezzel egyidőben a háromszintes, gúlisasakos toronyépítést is, mert annak idején a türelmi rendelet ugyan engedélyezte a templomok építését, de torony nélkül. Ezért

például 1795-ben az első harang először a községháza mögött egy körtefára volt felerősítve, azután egy egyszerű haranglábat készítettek számára. Az első, nyolcregistres orgona 1843-ban került a templomba. A hívek kegytárgyakat, gyertyatartókat és egyéb templomi felszerelést is adományoztak és nagy anyagi áldozattal vállalták a templom fenntartását is. A legújabb harangot, amely ifj. dr. Teleky Béla adománya, 2004-ben szentelték fel.

Az őriszigeti evangélikus templom az egyetlen templom Ausztriában, amely az idelátogatót, a reformáció és Luther Márton jelmondatával magyarul fogadja: „Erős vár a mi Istenünk!”



Evangelische Kirche Sigtar in der Wart

Der Grundstein der Kirche wurde am 24. April 1792 in einem feierlichen Rahmen gelegt. Die im Barockstil erbaute, dreischiffige Kirche mit einem klassizistischen Altar wurde 1794 geweiht. 1819 beschloss die Hauptversammlung der Pfarre die Kirchenvergrößerung und einhergehend damit den Turmbau, denn zu jener Zeit erlaubte das Toleranzpatent zwar den Kirchenbau, aber nicht den Turm. Deshalb war auch 1795 die erste Glocke zuerst hinter dem Gemeindehaus auf einem Birnenbaum befestigt, danach machte man für sie einen einfachen Glockenstuhl. Die erste Acht-Fuß-Register-Orgel kam 1843 in die Kirche.

Die Gläubigen spendeten Devotionalien, Kerzenhalter und weitere Kircheneinrichtungen. Die Sigtar übernahmen auch mit vielen materiellen Opfern die Instandhaltung der Kirche. Die gegenwärtige Glocke wurde von Dr. Béla Teleky jun. gestiftet und 2004 geweiht.

Die Sigtar evangelische Kirche ist die einzige Kirche in Österreich, die ihre Besucher mit dem Leitspruch der Reformation und des Martin Luther in Ungarisch empfängt: „Erős vár a mi Istenünk!” (Ein feste Burg ist unser Gott!)

Die Sigtar evangelische Kirche ist die einzige Kirche in Österreich, die ihre Besucher mit dem Leitspruch der Reformation und des Martin Luther in Ungarisch empfängt: „Erős vár a mi Istenünk!” (Ein feste Burg ist unser Gott!)

Épített örökségünk

Alsóóri Otthon (tájmúzeum)

Az Alsóóri Otthon Egyesület hozta létre 1973-ban a múzeumot. Alsóőrött, a Felső főút 7-es szám alatt található szép tornácos parasztházban és egy mellette lévő épületben a helyi néprajzi és kultúrtörténeti tárgyak gyűjteménye. Az évek során számos dokumentum, könyv, kép, háztartási és mezőgazdasági eszköz, szerszám került a gyűjteménybe. Különbőféle régi használati tárgyakat és népviseleteket sikerült összegyűjteni és rendbe hozni. A folyamatos karbantartás és gondos ápolás által ezek a tárgyak fennmaradnak az utókor számára. A kiállított darabok a burgenlandi magyarok életébe



és szokásaiba nyújtanak betekintést. Olyan különlegességeket is őriznek itt, mint az Erdődy grófi család díszes hintója és szánja. A múzeum megnyitása óta folyamatosan bővül a gyűjtemény. A múzeumi tárgyak között

Architektonisches Erbe

Heimathaus Unterwart

Das Museum wurde 1973 vom Unterwarter Heimatverein gegründet. Im Arkadenhaus und dem Nebengebäude des Unterwarter Heimathauses in der Oberen Hauptstraße 7, werden heimische volkskundlich und kulturgeschichtlich bedeutsame Gegenstände gezeigt. Im Laufe der Jahre gelangten zahlreiche Dokumente, Bücher, Bilder, Gegenstände aus Haushalt und Landwirtschaft sowie Werkzeug in die Sammlung. Es gelang unterschiedliche, alte Gebrauchsgegenstände und Trachten zu sammeln und zu restaurieren. Die ständige Instandhaltung und Pflege gewährleistet die Erhaltung dieser

Exponate für die nachfolgende Generation. Die ausgestellten Stücke erlauben einen Einblick ins Leben und die Bräuche der Burgenland-Ungarn. Hier finden sich solche Besonderheiten wie die Prachtkutsche und der Schlitten der Grafenfamilie Erdődy. Seit der Gründung des Museums wird die Sammlung ständig erweitert. Unter den Museumsstücken sind Küchenutensilien aus Keramik, die noch bis vor nicht all zu langer Zeit in Verwendung waren, die

Vorzeigestücke ungarischer Tracht sind auf den Möbeln des Schlafzimmers aufgebretet zu sehen. Im Heimathaus Unterwart, dem einzigen ungarischen Museum des Burgenlandes, wird die aus über 4.000 Stück beste-

szerepelnek a közelmúltban még használatos konyhai kerámia edények, a hálósoba bútorain kiterítve láthatók a helyi magyar népviselet szép darabjai. Burgenland egyetlen tisztán magyar vonatkozású múzeumában, az Alsóőri Otthonban archiválják, katalogizálják a több mint 4.000 darabból álló gyűjteményt. Az egyesület elnöke és egyik alapítója, Szabó Ernő minden egyes tárgyról tudja, hogy honnan, kitől származik és mire használták. Hangulatos tárlatvezetése által megelevenedik a múlt a látogatók előtt.

Alsóőri Öreg Iskola

A régi iskolaépület az egyház tulajdonában van, 2001-ben magyar könyvtár létesült benne: a Magyar Média- és Információs Központ (német rövidítéssel UMIZ) a padlástérben kapott otthont és rendszeresen kiállításokat szervez az épületben. A Burgenlandi Magyar Kultúregyesület gyermek néptáncsoportja hetente egyszer próbál az Öreg Iskolában.

Felsőőri református parókia

A református parókia 1784-ben épült. Eredetileg szalmafedele volt. Ez a város legrégibb tornácos épülete és valószínűleg egyik legszebb árkádos ház Dél-Burgenlandban. 1823-ban bővítették és cseréptetővel látták el. Azóta nem változott a külső alakja. Az épület utcai frontját izléses klasszicista stílus díszíti. Az udvar felőli oldalon szép árkádok vannak.

1975-ben, majd 1996-ban a gyülekezet felújította a már műemlékvédelem alatt álló parókiát. Jelenleg különböző kiállítások, irodalmi előadások és hasonló rendezvények helyéül szolgál.

hende Sammlung archiviert, katalogisiert. Ernő Szabó, Obmann und Gründungsmitglied des Vereines, weiß von jedem einzelnen Exponat woher es stammt, wem es gehörte und wofür es verwendet wurde. In einer stimmungsvollen Museumsführung wird die Vergangenheit vor den Besuchern lebendig.

Alte Schule Unterwart

Das Gebäude der Alten Schule ist im Besitz der Pfarrgemeinde, seit 2001 bietet es der ungarischen Bibliothek Platz: das Ungarische Medien- und Informationszentrum (UMIZ) ist im Dachgeschoss untergebracht und organisiert regelmäßig Ausstellungen in den Räumlichkeiten. Die Kindervolkstanzgruppe des Burgenländisch-Ungarischen Kulturvereines hält ihre Proben wöchentlich in der Alten Schule.



Felsőőri plébániatemplom

A Nagyboldogasszony tiszteletére szentelt plébániatemplom 1463-ban épült gótikus stílusban. A templomot az évszázadok során újra és újra átépítették és kibővítették, míg mai formáját elérte. Főoltárképét Dorfmeister István festette 1789-ben. Az épület Felsőőr történelméről tanuskodik.



Reformiertes Pfarrhaus Oberwart



Das Pfarrhaus wurde im Jahr 1784 erbaut. Ursprünglich hatte es ein Strohdach. Es ist das älteste Arkadenhaus der Stadt und vermutlich eines der schönsten Arkadenhäuser im Südburgenland. 1823 wurde es ausgebaut und mit einem Tondach versehen. Seit damals wurde das äußere Erscheinungsbild nicht verändert. Die Straßenfront des Gebäudes ist in geschmackvollem, klassizistischem Stil gehalten. An der Hofseite sind schöne Arkaden.

1975 und schließlich 1996 wurde das bereits unter Denkmalschutz stehende Pfarrhaus durch die Gemeinde renoviert. Gegenwärtig dient es als Schauplatz für Ausstellungen, Literaturlesungen und ähnliche Veranstaltungen.

Katholische Kirche Oberwart

Die Mariä Himmelfahrtskirche wurde im Jahr 1463 im gotischen Stil erbaut. Die Kirche wurde im Laufe der Jahrhunderte stets umgebaut und erweitert, bis sie die gegenwärtige Form bekam. Das Hauptaltarbild malte 1789 István Dorfmeister. Das Gebäude war Zeuge zahlreicher historischer Ereignisse in der Geschichte Oberwarts.

Felsőpulyai Szent Ferenc kápolna

Szent Ferenc kápolnáját 1707-ben Ujj Ádám építtette, 1727-ben kibővítették. 1736-ban Madarász Imre új főoltárt készített. A Szűzanya szobra 1767-ben készült Schilson bárónő költségen. Tornyot 1785-ben építettek hozzá. 1804-ben bővítették és restaurálták.



Assisi Szent Ferenc képét a vasvári Kenedics József adományozta. A kápolnában egy 16. századi „Krisztus a kereszten” festmény és Kozina Sándor „Ecce Homo” képe is látható. 1949-ig a középpulyai egyházközség alárendelt temploma volt. A kápolnát utoljára 2004-ben restaurálták.

Franziskuskirche Oberpullendorf

Die Franziskuskirche wurde 1707 von Ádám Ujj erbaut und im Jahr 1727 erweitert. 1736 fertigte Imre Madarász einen neuen Hauptaltar an. Die Statue der Muttergottes gab Baronin Schilson 1767 in Auftrag. Der Turm wurde 1785 angebaut. 1804 folgte

der weitere Ausbau und die Restauration. Das Bild des Heiligen Franz von Assisi stiftete József Kenedics aus Vasvár. In der Kirche ist das Bild „Christus am Kreuz” aus dem 16. Jahrhundert und Sándor Kozinas Bild „Ecce Homo” zu sehen. Bis 1949 war sie eine Filialkirche der Pfarre Mitterpullendorf. Die Kapelle wurde zuletzt 2004 restauriert.

Középpulyai templom

A középpulyai templom 1500 körül már létezett, egy 1647-ből származó vizitációs feljegyzés szerint Szent Dénesnek szentelték, de a templomszentelést Szent Simon és Júdás Tádé apostolok napján ünneplik. Dr. Kiss Ottó kezdeményezésére a Szövetségi Műemlék Hivatal a templomot 2009 és 2012 között alaposan felújította. A középpulyai plébánia az egyik legrégebbi plébánia a mai Burgenland területén.



Mitterpullendorfer Kirche

Die Pfarrkirche in Mitterpullendorf bestand schon um 1500 und war laut einem Visitationsbericht aus dem Jahr 1647 dem Hl. Dionysius geweiht, das Kirchweihfest aber wurde am Fest der heiligen Apostel Simon und Judas Thaddäus gefeiert. In den Jahren 2009 bis 2012 wurde die Kirche auf Initiative von Dr. Otto Kiss mit Hilfe des Bundesdenkmalamtes aufwendig renoviert. Die Pfarre Mitterpullendorf ist eine der ältesten Pfarren auf dem Gebiet des heutigen Burgenlandes.

Felsőpulyai Rohonczy-kastély

A Rohonczy-kastély a 17. században épült egy középkori épület maradványainak felhasználásával. 1889-ben renoválták, majd 1965-ben a Burgenlandi Gazdasági Kamara vásárolta meg. Rövid ideig mezőgazdasági főiskola működött benne. Az 1980-as évek végén vásárolta meg a Kismartoni Püspökség. A középkori kastély létét a ma is meglévő 150 cm vastag falak biztosítják. A kastély alatt hatalmas pince rejtőzik. Ma az épületben a Szent István-ház Képzési Központ működik.



Schloss Rohonczy in Oberpullendorf

Das Schloss Rohonczy wurde im 17. Jahrhundert auf den Resten eines mittelalterlichen Gebäudes errichtet. 1889 wurde es renoviert, bis es 1965 die Burgenländische Wirtschaftskammer erwarb. Kurzzeitig war in ihm eine landwirtschaftliche Fachschule für Mädchen untergebracht. Am Ende der 1980-er Jahre kaufte es die Diözese Eisenstadt. Den Bestand des mittelalterlichen Schlosses sichern die auch heute noch erhaltenen, 150 cm dicken Mauern. Unter dem Kastell ist ein riesiger Keller verborgen. Heute ist im Gebäude das Bildungs- und Tagungszentrum des Hauses St. Stephan untergebracht.

Őriszigeti Szent László templom

Őrisziget központjában áll a románkorinak vélt, katolikus Szent László templom. A leg-
régebbi része, a félköríves apszis valószínű-
leg már azelőtt állt, mikor 1386-ban először
említk az épületet, a téglány alakú temp-
lomhajó viszont 16. századi. Értékes felsze-
relései között megemlítendő az 1651-ben
öntött harang, amely ma Ausztria egyik leg-
régebbi harangja, valamint a bejárat mellett
található 15. századi, kőből készült szentelt-
víztartó. A templom középkori, igen különös,
piros-sárga-kék színű figurális festményeinek
teljes körű értelmezése máig várta magára.
A szentélyt, szószéket és oltárt a Várvidéken
egyedülálló növényi díszítőelemek ékesítik,
melyek a hitújítás első időszakából származ-
nak, amikor a templom egy időre a protes-
tánsok szolgálatában állt. Egy 1697-es vizi-

Die katholische Filialkirche Hl. Ladislaus

In der Mitte des Dorfes Siget in der Wart
befindet sich die katholische Kirche Hl. La-
dislaus. Ihr ältester Teil, die Apsis, stand
wahrscheinlich schon lange, als 1386 das
Gebäude erstmals erwähnt wurde, das Kir-
chenschiff hingegen ist aus dem 16. Jahr-
hundert. Von der kostbaren Ausstattung sei
die 1651 gegossene Glocke erwähnt, welche
heute eine der ältesten Glocken Österreichs
ist, sowie das aus dem 15. Jahrhundert
stammende, steinerne Weihwasserbecken-
neben dem Eingang. Die mittelalterlichen,
sehr spezifischen, rot-gelb-blauen Wand-
malereien in der Kirche konnten bis heute
nicht gedeutet werden. Das Sanktuarium,
die Kanzel und den Altar schmücken im Bur-
genland unvergleichbare Pflanzenelemente,



tációs jegyzőkönyvben a kórus színes faláról tettek említést, mely nyomán a kutatók meg is találták a szentély reformációkori kifestését. Építéskor ügyeltek rá, hogy a köralakú homlokzati ablakon érkező fénypászma bizonyos napon végigkísérje ezeket a festett alakokat. Ez a jelenség manapság már nem megfigyelhető. Az 1980-as években végzett felújítás során fedezték fel a belső falfelület festményeit. Ennek során az északi falra helyezték át a 18. század első feléből származó oltárképet, amely keretének szobrai Szent Rórust, Szent Sebestyént, Nepomuki Szent Jánost és Szent Lászlót ábrázolják. A képen Szűz Mária a kor divatja szerint zsinóros magyar ruhát visel.

A templomban az alsóőri plébános havonta egyszer, a hónap első vasárnapján tart német nyelvű katolikus misét, nagyobb ünnepeken kétnyelvű német-magyar misét (pl. elsőáldozás). A templom kulcsát a szomszédos „Kirchenwirt” vendéglőben kérheti el minden látogató.

Őriszigeti Népiskola

A régi iskolaépület 1834 és 1836 között épült, védett műemlék, jelenleg egysztrályos kéttannyelvű népiskola működik benne.

die aus der ersten Hälfte der Glaubensreformationsstammten, als die Kirche eine zeitlang den Protestanten diente. Im Protokoll der Visitation im Jahr 1697 wurden die farbigen Wände des Chores erwähnt, deren Spuren im Sanktuarium auch gefunden wurden. Bei der Errichtung der Kirche wurde darauf geachtet, dass der durch das runde Frontfenster scheinende Lichtstrahl an bestimmten Tagen diese gemalten Gebilde entlangwandert. Dieses Phänomen kann heute nicht mehr beobachtet werden. Im Zuge der Renovierung in den 1980-er Jahren wurden die Wandmalereien im Inneren der Kirche entdeckt. Dieser zufolge wurde das aus der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts stammende Altarbild an der Nordwand platziert, auf welchem die Heilige Jungfrau Maria der damaligen Mode entsprechend in ungarisches Kordelgewand gekleidet ist und dessen Rahmen der Heilige Rochus von Montpellier, der Heilige Sebastian, der Heilige Johannes Nepomuk sowie der Heilige Ladislaus zieren. Der Schlüssel zur Kirche ist im benachbarten Gasthaus „Kirchenwirt” erhältlich.

Die Volksschule in Siget in der Wart

Das alte Schulgebäude wurde zwischen 1834 und 1836 erbaut, es steht unter Denkmalschutz, heute befindet sich in ihm die einklassige zweisprachige Volksschule.



Őriszigeti Evangélikus Gyülekezeti Terem



A terem eredetileg az 1798-ban épült iskola és tanítói lakás gazdasági épülete volt. 1997-ben az egyházközség vezetősége a megromlott állapotú építmény felújítása mellett döntött, így helyet biztosított a különböző rendezvények megtartásához, amelyekre addig nem volt lehetőség. 1999-ben avatták fel a termet, amely helyet ad a gyermek istentiszteleteknek, a nőegylet, a gyülekezet kórusa és a zenecsoportok működésének.

Őriszigeti hősi emlékmű

1965-ben avatták fel a dr. Teleky Béla lelkész kezdeményezésére Paulesitsch Josef által alkotott emlékművet. Egyrészt emléket állít a háborúk áldozatainak, másrészt rámutat az akkori idők borzalmaira – a békesség ki-domborításával.

A szobor egy női alak, a fájdalomnak, a háború céltalanságának kifejezése-képpen az anya, vagy hitvestárs jelképe. Keze lefele mutat a felirat irányába: „Ez az a föld, melyen annyiszor apáid vére folyt.”

Der Evangelische Gemeindesaal in Siget in der Wart

Ursprünglich war der Gemeindesaal das Wirtschaftsgebäude der 1798 erbauten Schule und Schulmeisterwohnung. 1997 beschloss der Pfarrgemeinderat die Renovierung des sich in einem sehr baufälligen Zustand befindlichen Gebäudes und so eine Stätte für die Abhaltung unterschiedlicher Veranstaltungen zu schaffen. 1999 fand die Einweihung des Gebäudes statt, in dem die Kindergottesdienste abgehalten werden. Hier treffen sich der Frauenkreis, der Kirchenchor und die Musikgruppen.

Das Kriegerdenkmal in Siget in der Wart

Auf Initiative des Seelsorgers Dr. Béla Teleky schuf Josef Paulesitsch das Denkmal, eingeweiht wurde es 1965. Einerseits erinnert es an die Kriegsgopfer, andererseits weist es auf die Gräuel der damaligen Zeiten hin – mit der Betonung auf den Frieden.

Das Denkmal zeigt eine Frauenfigur, die den Schmerz der Ziellosigkeit des Krieges verdeutlicht, die Mutter oder das Sinnbild der Ehepartnerin. Ihre Hand zeigt hinab auf die Inschrift: „*Ez az a föld, melyen annyiszor apáid vére folyt.*“ (Dies ist jene Erde, auf welcher so oft das Blut deiner Väter floss.)



Magyar temetők

Az Őrvidék négy magyar településének temetőiben nagy számban található magyar feliratú sírkövek. Főleg a vegyes házasságok okozta asszimiláció által csökken a számuk, de némely család még ma is tudatosan dönt a magyar feliratú sírkő mellett. Felsőpulyán és Őrszigetben a temetőkapun magyar felirat várja az érkezőket. Így a magyar identitás a helyieket életük végéig kíséri.



**Temetőkapu Felsőpulya
Friedhofstor Oberpullendorf**

Árkádos házak

Tipikus Őrségi jelleggel bírnak a árkádos házak. Különösen a régebbi negyedekben található ezek a hosszúra nyúló házak, a rájuk jellemző stílusban. Az elmúlt években a régi burgenlandi építészeti tradícióhoz való visszatérés eredményeként sok újonnan létesített ház készült ebben a stílusban vagy a meglévő épületet revitalizálták.



Ungarische Friedhöfe

In den vier ungarischen Orten des Burgenlandes gibt es in den Friedhöfen eine große Anzahl von Grabsteinen mit ungarischer Inschrift. Zwar werden sie durch die in erster Linie aufgrund von Mischehen hervorgerufene Assimilation weniger, doch manche Familien entscheiden sich auch heute noch bewusst für eine ungarischsprachige Grabinschrift. In Oberpullendorf und Siget in der Wart empfangen ungarische Aufschriften am Friedhofstor die Eintretenden. So begleitet die ungarische Identität die Einwohner bis zu ihrem Lebensende.



**Temetőkapu Őrsziget
Friedhofstor Siget in der Wart**

Arkadenhäuser

Typisch für die Warter Region sind die Arkadenhäuser. Diese langgestreckten Bauten sind in ihrem einzigartigen Baustil vor allem in den ursprünglichen Vierteln zu finden. Die Rückbesinnung zur alten Bautradition führte dazu, dass in den vergangenen Jahren viele neu erbaute Gebäude in diesem Stil errichtet und bestehende Häuser revitalisiert wurden.

Településforma (szer, szeg)

A Felső-Őrség falvaiban a szeres települési forma a jellemző. Ez nem általános Burgenlandban, a tartomány falvainak többsége rendezett gyepteressé vagy útmenti község. A tatárjárás illetve a török pusztításai után a földesúr jelölte ki számukra a faluhelyet, és így alakultak ki. Az őrszéki három falu azonban ősi település. Stratégiai helyeken települt le nemzetségenként és áganként a határvédő népesség. A nemzetségre utal a szeg elnevezés, Felsőőrött a Felszeg és az Alszeg két nemzetségre utal, szállásaikat nagy szabad térség választotta el egymástól, Alsóőr és Órsziget egy nemzetség lakhelye volt. A szegeken belül alakultak ki a szerek, a nemzetségből kivált nagycsaládok erdőkirtásával, szántóföldek kialakításával hoztak létre önálló telephelyeket. A szerek között is voltak szabad térségek, de ezek lényegesen kisebbek voltak. Elnevezésüket a családról kapták, így Felsőőrött ismerünk Farkas-szert, Szabó-szert stb. Ez még akkor is megmaradt, amikor házasság, elköltözés, kihalás következtében az adott területen ilyen családi nevet senki sem viselt. A sajátos település-szerkezet következményeként a házak közelében elsősorban kertek terültek el, és azt vették körül a szántóföldek. A korai időkben a házakat nem kerítették körül, az állattartást szolgáló melléképületek a településen kívül helyezkedtek el. Erre utal az is, hogy az udvar (dvor) és az utca (ulica) szláv eredetű szavak, a magyaroknak ismeretlenek voltak ezek a fogalmak. A települést kerítették körül, hogy a marha, a ló ne tévedjen a faluba, az aprójószág ne széledjen szét, és ne pusztítsa a vetést. A kivezető utakra pedig kapukat építettek. (Órszigetben 1964-ben még megvolt a gyepek kapu helyén álló fakapu).

Siedlungsform („szer”, „szeg”)

Für die Dörfer der Oberen Wart sind die sogenannten „szer” (dt. „-trum”) Siedlungsformen typisch. Das gilt nicht für das gesamte Burgenland, der Großteil der burgenländischen Dörfer sind ordentlich angelegte Gemeinden. Nach dem Tatareneinfall bzw. nach den Türkenfeldzügen benannte der Grundherr den Ort für die Ansiedlungen. Die drei ungarischen Orte des Burgenlandes hingegen sind älter. Sie wurden nach strategischen Gesichtspunkten und nach Großfamilien angelegt. Die Bezeichnung „szeg” weist auf die Zugehörigkeit im Volksverband hin, in Oberwart sind dies Ober- und Untertrum, ihre Siedlungen wurden durch einen großen Abstand getrennt, in Unterwart und Siget siedelte ein Volksverband. Innerhalb des „szeg” bildeten sich die „szer” heraus, die Großfamilien schufen durch Waldrodung und Schaffung von Ackerland mehr Siedlungsraum. Zwischen den „szer” bestand auch freier Raum, dieser war aber wesentlich kleiner. Benannt wurden sie nach den Familien, so gibt es in Oberwart Farkas-szer, Szabó-szer usw. Diese Bezeichnungen wurden auch bei Heirat, Umzug oder Aussterben des Familiennamens beibehalten. Diese spezifische Siedlungsform brachte mit sich, dass in der näheren Umgebung der Häuser vorwiegend Gärten zu finden sind, und diese sind von Ackerland umgeben. In alten Zeiten waren die Häuser nicht mit Zäunen umgeben, die der Viehhaltung dienenden Nebengebäude waren außerhalb platziert. Darauf weist auch das hin, dass die Wörter Hof (dvor) und Straße (ulica) aus dem Slawischen stammen, die Ungarn kannten diese Begriffe nicht. Umzäunt wurden die Siedlungen, damit die Rinder und Pferde nicht ins Dorf

Amikor a nagyállattartás kiszorult a pusztákra, akkor kezdték a házakat bekeríteni. Hosszú folyamat volt, még a 19. században is törvényt kellett hozni erről. Felsőőrött a 18. században tiltakoztak ellene, azzal érvelve, hogy így a keskeny utcák tovább szűkülnek. Őrszigetben több udvar tartozott egy csoportba, melyeket csak gyalogösvény választott el egymástól, ezeket a csoportokat már szélesebb utca különítette el. A 19. század elejétől kezdve megindult az összeolvadás és kialakult az utcahálózat. Felsőőrött ez a folyamat már a 18. században megkezdődött, amikor polgári foglalkozásúak, elsősorban az iparosok egy utcában telepedtek le.

laufen und dass das Kleinvieh nicht überall hingelangen und die Saat vernichten konnte. An den hinausführenden Wegen waren Tore gebaut. (In Siget in der Wart bestanden diese noch 1964.) Als das Großvieh weiter weg geweidet wurde, begann man Zäune zu bauen. Dies zog sich lange hin, im 19. Jahrhundert wurde dies gesetzlich geregelt. In Oberwart protestierte man im 18. Jahrhundert dagegen, da dadurch die bereits engen Straßen noch enger wurden. In Siget in der Wart gehörten mehrere Höfe in eine Gruppe, welche nur durch Pfade voneinander getrennt waren, die Gruppen waren dann schon durch breitere Wege getrennt. Ab Beginn des 19. Jahrhunderts verschmolzen die Teile und es bildete sich das Straßennetz. In Oberwart begann dieser Prozess schon im 18. Jahrhundert, als sich Bürger, vor allem Handwerker in einer Straße ansiedelten.



IMPRESSZUM / IMPRESSUM

Kiadó/Herausgeber:

Burgenlandi Magyar Kultúregyesület
Burgenländisch-Ungarischer Kulturverein
A-7400 Oberwart, Wiener Str. 47
Tel: +43-(0)3352-38489, Fax: +43-(0)3352-38643,
E-Mail: office@bukv.at
www.bukv.at

Szerkesztőség és nyomdai előkészítés/ Redaktion und Druckvorbereitung:

Klenner Lívía
Mag.^a (FH) Prascsaics Carmen

2. átdolgozott kiadás, 2019 / 2. überarbeitete Auflage, 2019

Korrektúra/Korrektur:

Mag.^a Seper Marianne
Mag.^a Zsótér Iris

Felelős kiadó/Für den Inhalt verantwortlich:

Burgenlandi Magyar Kultúregyesület
Burgenländisch-Ungarischer Kulturverein

Nyomda/Druck:

Yeloprint Kft.
H-9700 Szombathely, Géfin Gyula u. 11–13.

Die Publikation „**Schätze des Burgenlandes**“
des Burgenländisch-Ungarischen Kulturvereines
wird aus den Mitteln der Volksgruppenförderung
des BKA finanziert.

